

Rom

Anututä nin inita biñam nimagutta nadäk tawañ peñkuko unitäño manbiñam

1 ^{1 a} Pol näk, Anututä Jesu Kristo täño epän ämagän aposoro kubä ude iretta iwoyänpän nepmañkuk. Iwoyänpän nepmañkuko uwä Anutu täño Manbiñam Täga u yäñahäñira komeni komeni kwekta näk yäpmäj daniñkuk. ^{2 b} Täñpäkañ Manbiñam Täga u api ahäwek yäj Anututä bian profet yawet-pewän kudän täñirä Anutu täño man kudän kudupi uken danik takamäj. ^{3 c} Kudän täñkuño u Nanaki-inik uterak bureni ahäwekta kudän täñkuñ. Nanaki komegup ikek ahäk-ahäk uwä Devit täño orani. ^{4 d} Upäñkañ kumbani-ken naniktä akuñkuko unita siwoñi kuñat-kuñat täño Munapiktä U Anutu täño Nanaki, kehäromi pähap ikek yäj kwawak niwoñäretak. Uwä Ekäninin Jesu Kristo. ^{5 e} Täñpäkañ Kristotä epän täñkuko uterak, ba unitäño wäpi biñam ärowän yänpän wäp aposoro yäput. Näk ñode täkta orañ namiñpän iwoyänpän nepmañkuk; Näk guñ ämawebe komeni komeni Kristo unitäño biñam yäwerira ätutä unita nadäkinik täñpän gämori-ken kuñatneñta. ⁶ Täñpäkañ Rom yotpärare-ken nanik in imaka, ämawebe ukät nanik, Jesu Kristota biñam itneñta tämagurani.

^{7 f} Eruk, man kudän ño, äbot Anututä gäripi-inik nadäj tamani, ba siwoñi kuñatneñta iwoyäwani Rom yotpärare-ken it täkañ inta kudän täyat. Täñpäkañ orakorak ba bänep pidäm Nanin Anutu-kät Ekäninin Jesu Kristo uken naniktä intä terak äroton.

^a 1:1 Apos 9:15, 13:2; Gal 1:15 ^b 1:2 Rom 16:25-26; Tai 1:2 ^c 1:3 Mat 22:42; Rom 9:5, 2Ti 2:8 ^d 1:4 Apos 13:33 ^e 1:5 Apos 26:16-18; Rom 15:18; Gal 2:7-9 ^f 1:7 Nam 6:25-26, 1Ko 1:2, 2Ko 1:1; Efe 1:2

Poltä Rom ämawebe yabähta nadänjuk

8^g Eruk, pengän ñode yäwa; Nadäkinikjin täño manbiñam äma komeni komenitä nadäwä täga täk täyak unita Jesu Kristota yänpän Anutuna bänep täga pähap iwet täyat. 9^h Nadäkañ? Bänepna nadäk-nadäkna gupna kuduptä Anututa watä epän täj imiñpän Nanaki täño manbiñam yänahäk täyat. Eruk, Anutu unitä nabänjirän man ño täwera nadäwut; 10ⁱ Anutu-ken yänapik man yäk täyat uwä inta nikek wari wari iwet täyat. Täñpäkañ kubä iwet täyat uwä ñode; Anutuna nadän naminiñiri kädet kubä ahäwänä Rom äbot täñpani-ken kañ kwa yän iwet täyat.

11 Nadäkañ? Gäripna tañi uwä in tabäkta nadätat. Inken ärenpän iron ätu Kudupi Munapik-ken nanik täñkentän tamapän kehärom tañpän kañ irut yän nadätat. 12 Ba ñode yäwa, näk inken ärewero uwä nadäkiniknin täño bureni kowat iwoñärewän täñpän bänepnin täñpidäm tak täne. 13^j Upänkañ notnaye, mebärinata täñguñ täneño udetä ñode täwetat; Guñ ämawebe ätuken epän täñjira Ekänita biñam täk täkañ udegän inken ärenpän bämopjin-ken bureni pewa ahäkta wari yäk täyat. Upänkañ ärewayän täñjira imaka imaka ätutä kädet täñpipiñ namik täkañ. 14 Näk Grik ämawebe ba ämawebe kome ätuken nanik imaka, äma nadäk-nadäk ikek ba äma guñguñi u kudup, watä epän täj yämikta yän namani. 15 Mebäri unita Rom äbot täñpani in Manbiñam Täga ño täwet ahäkta bänepna kädäp ijik täyak. 16^k Näk Manbiñam Täga unita nadänjira imaka mäyäki nikek nämo täk täyak. Nämo, uwä Anutu täño kehäromi ämawebe wakiken nanik wädän tädotpän yepmak täyak. Ämawebe manbiñam u nadänpän iyap tänayän täño uwä irit kehäromita biñam api täneñ. Manbiñam u Juda äbotken naniktä jukun nadänjuk. Täñpäkañ u punin terakä guñ äbotken naniktä nadäkta yäwani. 17^l Manbiñam Täga unitä kädet Anututä iwatpän ämawebeta siwoñi ämawebe yän yäntäreñ yämik täyak u kwawak niwoñäretak. Uwä ñode; Anutu iñamiken siwoñigän itta kädet kubä nämo pätak. U nadäkiniktä nadäkinik terakgän. Nadäkinik täñpeñ kuñatnayän täño uwä Anututä äma u siwoñi äma yän api yäntäreñ yämek. Unitawä ñode kudän täwani; Ämawebe nadäkiniki terak Anututä siwoñi ämawebe yän yäntäreñ yämik täyak uwä irit kehäromi yäpmäkta biñam.

Anutu imata kokwawak nadätäk?

18^m Ämawebetä Anutu mäde ut imiñkañ kädet wakiwaki iwatpän Anutu täño man bureni yejämäk täkañ. Unita Anutu kunum gänäñ

^g 1:8 1Te 1:8 ^h 1:9 Efe 1:16; Plp 1:8, 1Te 2:5,10 ⁱ 1:10 Apos 19:21; Rom 15:23,32

^j 1:13 Apos 19:21; Jon 15:16 ^k 1:16 Sam 119:46; Mak 8:38, 1Ko 1:18-24; Apos 13:46

^l 1:17 Rom 3:21-22; Hab 2:4 ^m 1:18 Efe 5:6; Kol 3:6, 2Te 2:12

naniktä kokwawaki kwawak pewän ahäk täkañ. ^{19ⁿ} U mebäri ñodeta; Anututä iniken mebäri ämawebe kudupta kwawak peñ yämiñkuko unita mebärini ätu ämatä nadänañi u nadäk täkañ. ^{20^o} Anutu u ämatä kënañi nämo upäñkañ kunum kenta kome pewän ahäñkumän-ken yäput peñpäñ imaka mebäri mebäri pewän ahäñkuño unitä kehäromini paot-paori nämo ba iniwä Anutu yäñ kwawak yäñahäñ yäpmäñ äbatak. Kwawak yäñahäñirän äma kuduptagäntä kañpäñ nadäk täñ yäpmäñ äbuñonitä apiño nin udegän kañpäñ nadäk täkamäñ. Unita äma kubätä wohut-wohut man ñode täga nämo yäwek; Näk Anutu täño mebäri nämo nadätat unita käderi irepmit täyat yäñ täga nämo yäwek. Nämoinik!

^{21^p} Anutu itak yäñ nadäñkañ upäñkañ nadäwä Anutu nämo itak bumik täñpöpäñ, nämo orañ imik täkañ, ba bänep täga nämo nadäñ imik täkañ. Nämo, nadäk-nadäki peñ awähutpäñ jopi ude täñpän guñ bureni täñkuñ. Ude irirä bipmäñ uranitä nadäk-nadäki uwäk täñpän yepmañkuk.

^{22^q} Äma udewani Nin nadäk-nadäknin nitek yäñ yäk täkañ upäñkañ nämo inik! U guñ itkañ. ^{23^r} Anutu paot-paori nämo unitäño wäpi pähap iniñ oretnañipän komenita äma ba imaka paotpaot ikek, barak, tom, gämok, gwakgwak unitäño wärani orañ yämik täkañ.

^{24^s} Ude täk täkañ unita Anututä yabäñ äwaräkuk täñjirän bänep nadäk-nadäki-ken nadäñ gärip waki pewä ahäwäpäñ kubokäret kädet mebäri mebäri kowat täñpän täñpän bänepi gupi täñpawak täkañ. ^{25^t} Täñkañ Anutu täño mebäri kwawak itkuko u peñpäñ jop manmanta nadäwä bureni täñpöpäñ kuñat täkañ. Ude täñkañ Anututä imaka pewän ahäwani u yäniñ oretpäñ watä epän täñ yämiñpäñ Anutu pewä ahäwani ini u mäde ut imik täkañ. Yäke! Ämawebe kuduptagän Anutu u wäpi wari wari yäpmäñ akuk tänañi! Bureni!

²⁶ Täñpäkañ ämawebe Anutu mäde ut imiñkuño uwä Anututä yabä kätäñjirän iniken gärip iwatpäñ ämatä nämo tänañi pewä ahäk täkañ. Wära! Webetäwä nädapi täktäk kädet Anututä peñ yämiñkuko u irepmitpäñ kudän nämo tänañi webe noriye-kät kowat täñpän täk täkañ. ^{27^u} Täñpäkañ äma ätutä udegän, nädapi täktäk kädetta bitnäñpän kañgärip täño kädäpitä täñpewän ämatä ämakät waki pewä ahäk täkañ. Ude täñjirä peñawäk täño kowata iniken gupi bänepi bok täñpawak täkañ.

²⁸ Ba ugän nämo. Äma udewani uwä Anutu täño mebäri nadäñkañ upäñkañ jop nadäñ ärowani täñ imik täkañ unita Anututä mäde ut yämiñpewän nadäk-nadäki paoräpäñ imaka nämo tänañipän täk täkañ.

ⁿ 1:19 Apos 14:15-17; Apos 17:24-28 ^o 1:20 Jop 12:7-9; Sam 19:1; Hib 11:3

^p 1:21 Efe 4:17-18 ^q 1:22 Jer 10:14, 1Ko 1:20 ^r 1:23 Lo 4:15-19; Sam 106:20

^s 1:24 Apos 14:16 ^t 1:25 Jer 13:25; Jer 16:19; Rom 9:5 ^u 1:27 Wkp 18:22; Wkp 20:13, 1Ko 6:9

²⁹Ude tänpän imaka waki mebäri mebäri kudup ñode täñ morek täkañ; Nadän-gäríp waki, ämäñi täktäk, peñawäk, närepmirek-gärepmirek terak kokwawak, äma kumäj-kumäj urut, iwan kowata kowata, yäj-yäkñarani ba jopman yäkyäk unitä ahänpän tokñeñ pätak. ³⁰⁻³¹Ba yäñpän-yabän yäwat, man kowat-ibewän, Anutu iwan täñ imikimik, ärowani kudän täktäk, gup yäpmän ärokärok, waki kädet pewä ahäk-ahäk, meñnan täño man bitnäk, bänep nadäk-nadäki nämo kuñat-kuñat, butewaki nämo nadänkañ komi jop yämik-yämik, ba bänep ironi nämo. ³²Anututä äma kädet udewani täñpani uwä paot-paotta biñam täkañ yäj yäwani u nadänkañ upänkañ gwäk pimiñpän pen täk täkañ. Ba ugän nämo, ätutä kädet udegän täñirä oret yämik täkañ.

Anututä man epän siwoñi täk täyak

2 ¹⁻³ Eruk, Anututä äma kädet wakiwaki udewani täñpani unita kowata api yämek. Täñkañ kowata yämayän täyak uwä siwoñi api yämek yäj nadäk takamän. Upänkañ äma gäk, jide tänpän gäkñaken mebärika käbop pewen? Ämatä waki udewani täñirä yäpmän danik täyan uwä gäkñaken mebäri imaka, kwawak pek täyan ubayän. Yäpmän danik täyan udegän gäkña täk täyan. Äma udewani täñpani yäpmän danik täyan upänkañ kudän udewanigän täk täyan unita jide? Anututä nabän koreñirän kowata api irepmiret yäj nadätan? Nämoïnik! ⁴ Tänpäkañ Ekänitä iron pähap tänpän bänepka äyäjut yäñpän gäk gabän koreñpän kwikinik itsämäk täyak unita imata nadäwi äpani täk täyak? Gäk bänepka äyäjutta ude orañ gamik täyak u nämo nadätan? ⁵Upänkañ bänepka nämo äyäjutkañ kädet waki u ehuranigän täk täyan uwä Anutu täño kokwawak kädäp bukä ude täk täyan. Buñät yäpmän äroniri Anutu täño kokwawak kadäni pähapken Anutu täño yäñtärek man siwoñi kwawak ahäñirän kokwawak päke unitä ijiñpän api gewän kumben.

⁶ ñode nämo nadätan? Kadäni uken Anututä ini ämawebe kuduptagän täktäki terak gwäki kowata api yämek. ⁷ Äma kudän tägatäga pen täñ yäpmän kuñpän irit paot-paori nämo, wäpi biñam ba orakorak ikek u kañ-ahäkta gwäk pimiñpän kuñatnayän täño uwä irit kehäromi api yämek. ⁸ Täñ, äma initagän nadänpän man bureni mäde ut imiñpän täñpäwak täño man buraminayän täño uwä kokwawak ba kowata komigämän api kañ-ahäneñ. ⁹ Anututä waki täñpani kuduptagänta bäräpi tañi ba komi epän pähap api yämek. U Juda äbotken nanikta jukun yämiñkañ guñ äbotken nanikta imaka, api yämek. ¹⁰ Upänkañ äma kudän tägatäga tänayän täño u kuduptagänta orakorak, wäp biñam ba kwini terak irit api yäpneñ. U Juda äbotken nanikta jukun yämiñkañ guñ

^v 2:1 Mat 7:1-2; Jon 8:7 ^w 2:4 Efe 1:7, 2:9, 2Pi 3:15 ^x 2:6 Mat 16:27; Jon 5:29, 2Ko 5:10
^y 2:7 2Te 1:8 ^z 2:9 Rom 1:16

äbotken nanikta imaka, api yämek. ^{11 a} Imata, Anutu uwä äbot wäpi terak nämo api yäpmäj daniwek. Nämo, u iniken nadäk-nadäk siwoŋi kubägän u terak Juda äbotken nanikkät guŋ äbotken nanik bok api yäpmäj daniwek.

Baga man u äma bänepi-ken kudän täwani

¹²Uwä ŋode; Äma äbot Moses täŋo бага man nitek nämotä kuŋatkaŋ waki täk täkaŋ u kudup, бага mani nämo upänkaŋ momini uterak api paotneŋ. Täŋpakaŋ äma äbot бага man niktäwä waki täk täkaŋ u kudup Moses täŋo бага mantä mebärini kwawak yänahänirän paot-paotta biŋam api yäpmäj danineŋ. ^{13 b} U imata, бага mantä ini täŋpewän äma kubä Anutu iŋamiken siwoŋi täga nämo irek. Baga man u jukunitägän nadänayän täŋo uwä Anututä yabänirän siwoŋi ämawebe nämo api täneŋ. Nämo, nadänpän buraminayän täŋo uyaku, siwoŋi yän api yäntäreŋ yämek. ^{14 c} Täŋpakaŋ äma ätu guŋ äbotken nanik, Moses täŋo бага man nämo nadäwanitä iniken nadäk terak бага man täŋo käderi iwatpänjä, Moses täŋo бага mani nämo upänkaŋ бага man nadäwani bumik äworek täkaŋ. ^{15-16 d} Ude täŋirä бага man bänepi-ken kudän täwani yän kwawak niwoŋäreŋ täyak. Eruk, бага man bänepi-ken kudän täwanitä bänepi yäput täyak. Täŋpakaŋ kadäni pähapken bänep nadäk-nadäkitä yäpmäj äyänutpän täga täyan yän ba waki täyan yän api yäwerek. Kadäni uken Anututä Jesu Kristo iwet-pewän ämawebe bänepi-ken imaka käbop pätak unitäŋo mebäri kwawak api pewek. Bureni, biŋam man näkä yänahäk täyat uterakgän api ahäwek.

Juda äma bureni u äma jidewani?

^{17 e} Eruk, in wäpjin Juda äma yän yäk täkaŋ unita jide täwerayän? Intä Moses täŋo бага man terak yengämä pek täkaŋ. Ude täŋkaŋ nin Anutu dubini-ken irani yän biŋam yäk täkaŋ. ¹⁸Tänkaŋ kädet Anututä gäripi nadäk täyak u nadäk täkaŋ, ba unitäŋo бага man täwetpän täwoŋäreŋ täŋpani unita imaka siwoŋi täkta yäwani u kudup nadäwä tärek täkaŋ. ^{19-20 f} Ude täŋkaŋ ŋode nadäk täkaŋ; Baga man inŋit täkamän unitä nadäk-nadäk täga kudup ba man bureni kudup uwäk täyak unita nin äma dapuri tumbani täga yämagutne, ba bipmäŋ urani-ken irani täŋo peŋyänek uwä nin yän nadäk täkaŋ. Täŋkaŋ ämawebe guŋguŋi, ba ironŋironŋi man bureni täŋo kädet siwoŋi u yäwetpän yäwoŋäreŋ täga täne yän nadäk täkaŋ. ^{21 g} Eruk jide? In ude nadänpän äma ätu Anutu täŋo man yäwetpän yäwoŋäreŋ täŋkaŋ injinken bänepjin nämo yäwet täkaŋ. Kubota nämo täneŋ yän yäwetkaŋ injin kubota täk täkaŋ. ²²Ba

^a 2:11 Efe 6:9, 1Pi 1:17 ^b 2:13 Mat 7:21, 1Jo 3:7 ^c 2:14 Apos 10:35 ^d 2:16 2Ti 2:8

^e 2:17 Jem 2:19 ^f 2:20 2Ti 3:5,15; Mat 15:14; Luk 18:9 ^g 2:21 Sam 50:16-21; Mat 23:3-4

yanäpi tänpänitā kubokāret nämo tädeŋ yāŋ yāwetkaŋ injin kubokāret kädēt iwāt tākaŋ. Ba anutu jopi nämo inik nadāŋ yāmineŋ yāŋ yāwet tākaŋ upāŋkaŋ in guŋ āma täŋo kudupi yotta yabāŋgārip tänpāŋ tuŋumi kubota tāk tākaŋ. ²³Nin бага man nadāwani yāŋ biŋam yāk tākaŋ upāŋkaŋ Anutu täŋo kädēt irepmit tākaŋ uwā wāpi iniŋ iwēt tākaŋ. ²⁴^h Ude täŋirā Anutu täŋo man kudān tāwani kubā ŋode unitā bureni täyak; Juda āma intāŋo mebārita yāŋpāŋ guŋ āmatā Anutu yāŋārok iwēt tākaŋ.

²⁵ⁱ Nin gupnin morāk madāwani unita Anututa biŋam tākamāŋ yāŋ biŋam yāk tākaŋ upāŋkaŋ ŋode tāwera nadāwut; Moses täŋo Baga man iwāt pāŋ kuŋatnayāŋ täŋo uyaku gupjin morāk madāwani u Anututā kawān imaka bureni kubā api täŋpek. Täŋ, бага man kubā irepmitnayāŋ täŋo uwā gupjin terak kudān itak u bureni nämo, nämo tänpāni bumik api täŋpek. ²⁶^j Tänpākaŋ man unitāŋo kukŋini ŋode pātak; Guŋ āma kubā gupi morāk nämo madāwanipāŋ бага man täŋo kädēt iwarayāŋ tāko uwā Anututā kawān gupi morāk madāwani ude api āworewek. ²⁷Nadākaŋ? In Juda ābot Moses täŋo бага man nīkek ba gupjin morāk madāwani upāŋkaŋ inā бага man u irepmitnayāŋ täŋo uwā, āma gupi morāk nämo madāwanitā бага man täŋo kädēt u iwāt nayāŋ täŋo uwā mebārijin kwawak api pewā ahāneŋ.

²⁸^k Tänpākaŋ Juda āma bureni u āma jidewani? Ba gup morāk madāwani bureni u jidewani? Āma iŋami dapun Juda täŋo iŋam dapun ikek u nämo, ba gupi-tāgān Anutu täŋo kudān yāpmāŋ kuŋat tākaŋ u nämo! ²⁹^l Nämo inik! Juda āma bureni uwā āma Juda täŋo nadāk-nadāk bānepitā yāpmāŋ kuŋarani. Ba āma Anutu täŋo kudān bānepi-ken tänpāni u. Kudān uwā Munapiktā tänpāni, бага man terak gupi morāk madāk-madāk u nämo. Āma ude wani uwā āmatā nämo kāwep oraŋ yāmineŋ. Upāŋkaŋ Anututā ini oraŋ yāmik täyak.

Anutu nadāk siwoŋiŋān iŋit täyak

3 ¹Unita, yānyabāk kubā ŋode; Jide? Juda āma uwā āma gāgāni päke ukāt uterakgān itkaŋ? Ba gupi morāk madāk-madāk u imaka bureni nämo? ²^m Ude nämo! Juda āma u imaka māyap yāniŋ kirewani. Anututā Juda nanikta iniken manbiŋam mebāri mebāri yāwetpāŋ yāwoŋārek tänpewān manbiŋam unitāŋo māhemi dākŋeŋkuŋ. ³ⁿ Upāŋkaŋ Juda ābot ātu uwā man u māde ut imiŋpāŋ Anututa nadāŋ imikinik nämo täŋkuŋo unita jide? Ude täŋkuŋo unita Anututā udegān, iniken man bian yāŋkuko u nämo iwāt pāŋ Juda āma u māde api ut yāmek? ⁴U nämotā nämo inik! Āma kuduptagān jop manman yākyāk täŋo māhemi itneŋo upāŋkaŋ

^h 2:24 Ais 52:5; Ese 36:20 ⁱ 2:25 Jer 4:4, 9:25 ^j 2:26 Gal 5:6 ^k 2:28 Jon 7:24, 8:39 ^l 2:29 Lo 30:6; Kol 2:11, 1Ko 4:5, 2Ko 10:18 ^m 3:2 Sam 147:19-20; Rom 9:4 ⁿ 3:3 Rom 9:6, 11:29, 2Ti 2:13

Anutu u inipärik, yäwän bureni ahäwani mäheми itkukotä api it yäpmäj ärowek. Unita man kudän kubä ñode pätak;

Gäk man yäjiri ämatä u man bureni-inik yäj kañ nadäwut!

Ba yäjtärek mankatä bureniñän api ahäwek.

Sam 51:4

⁵Nin nadäkamäj; Waki täktäknintä Anutu u siwoñi-inik yäj kwawak pena ahäk täyak. Eruk, mebäri ude pätak u bureni täñpawä Anututä wakinin täño kowata täga niminañi nämo yäj täga yäne? (Man ñowä äma täño nadäk-nadäk terak yäyat.) ⁶Ude nämoinik yäne! Momita kowata yämik-yämik kädet siwoñi nämo päreko uwä jide täñpäj Anututä komen ämawebe täño täktäk täga yäpmäj daniwek?

⁷Täñpakañ äma kubätä ñode käwep yäwek; Näkño jopman yäkyäknatä Anutu u man siwoñigän yäwani yäj kwawak pewän ahäjirän wäpi biñam tañi yäpmäk täyak. Unita Anututä jideta näka waki täñpani yäj näwet täyak? ⁸° Man udewani uwä man jopi-inik, äma kubätä ñode yäweko ude bumik; Eruk, waki täñitna, kädet siwoñi kañ ahäwän! Jop man u äma ätutä näkä terak wähurirä yäjupit täyat. Man ude yäk täkañ unita kowata waki yäpmäkinik täñirä api tägawek!

Äma kuduptagän siwoñi kädet irepmirani

⁹^p Unita jide? Juda äbot nintä äma äbot gägäni ätu yärepmitpäñ ninin pärik kubä itkamäj ba jide? Nämoinik! Yämäño udegän, Juda äbotken nanik ba guñ äbotken nanik, nin kudup wakita watä epän täk takamäj. ¹⁰^q Unita Anutu täño man ñode kudän täwani;

Äma kubätä siwoñi nämoinik kuñat täyak.

¹¹ *Ba äma kubätä nadäkinik ikek nämo kuñat täyak. Ba Anutu dubiniken kukta epäni nämo täk täkañ.*

¹² *Ämawebe kuduptagän siwoñi kädet mäde ut imiñpäñ wakiniñ täñkuñ.*

Wära! Kubätä imaka siwoñi kubä nämo täk täyak. Nämoinik! Sam 14:1-3

¹³ ^r *Meni käbäj taräki, äma kumbani täño käbäj ude. Menitä jop mangän yäk täkañ. Man yäk täkañ uwä komigämän, gämok meni ude.*

Sam 5:9

¹⁴ *Meni jinomtä man jägämi, täñpawak man pewä ahäk täkañ. Sam 10:7*

¹⁵ ^s *Täñkañ ämik täkta pidämigän nadäñpeñ kuñat täkañ.*

¹⁶ *Deken deken kuñarirä täktäk wakini unitä ämawebe täño irit täga u pewän paot täkañ.*

° **3:8** Rom 6:1,15 **3:9** Rom 1:18–2:24; Rom 3:23 ^q **3:10** Sam 53:1-3; Sav 7:20

^r **3:13** Sam 140:3 ^s **3:15** Snd 1:16

17 *Äma udewanitā bātaki säkgämän itta kubä nämo nadäk täkaŋ.*

Ais 59:7,8

18 *Tänpakaŋ Anututa umun kubä nämo nadäk täkaŋ.*

Sam 36:1

19 Eruk, nin ŋode nadäkamän; Moses täŋo бага man uwä Juda äbot ninta nimanī unita nintā unitäŋo jukumani u nadäne. Baga man unitä ämawebe kudup mebärinin kwawak peŋ nimiŋirän momininta äwo täga nämo yäne. Nämo inik, äma kuduŋtagän Anutu iŋamiken mominin nikek unita kowata yäpmaŋta biŋam täkamän. 20^t Mebäri unita бага man kädet iwät-iwät unitäwä Anutu iŋamiken täga nämo yäpän-siwonŋ tawäpän nipmaŋpek. Nämo, бага man unitäwä mominin kwawakgän niwonŋärek täyak.

Anutu iŋamiken siwonŋi iritta man

21^u Upänkaŋ apiŋowä kädet Anututä iwätpäŋ ämawebe iŋamiken yäpän-siwonŋ tawäpän yepmak täyak u kwawak ahätäk. U бага man iwät-iwät kädet terak nämo. Tänpakaŋ manbiŋam Mosestä kudän täwani ukät man profet bianitā yänahäwani unitä Anutu täŋo täktäk kädet ŋonita yänahäwani. 22^v Täktäk kädet uwä ŋode; Ämawebe kuduŋtagän Jesu Kristota nadän imikinik täk täkaŋ unita Anututä siwonŋi ämawebe yän yänträreŋ yämik täyak. Uwä Juda nanikta kädet inigän kubä, ämawebe ätuta kädet kubä nämo. 23^w Nämo inik, ämawebe nin kuduŋtagän momi tänpäni unita Anutu peŋyänek mähe mi ukät kunum gänäŋ bok itnaŋi nämo. 24^x Upänkaŋ Anututä bänep iron pähap, kowatani nämo täŋ nimiŋkuko uterak siwonŋi ämawebe yän yänträreŋ nimik täyak. Iron uwä Jesu Kristo täŋo kumäk-kumäki terak mominin ärut nimiŋkuk. 25^y Tänpakaŋ Anututä iniken kokwawak tänpän bam tawäkaŋ ämawebe Jesuta nadän imikinik täk täkaŋ unitäŋo momini ärut yämikta Jesu iniŋ kirewän nägäri piwän kuŋkuŋ. Kädet u täŋkuko uwä Anututä nadäk siwonŋi iwätpäŋ momi täŋo kowata däpmän tärek täyak yän kwawak niwonŋäreŋkuk. Tänpakaŋ bianä iniken nadäk terak Anututä ämawebe momi täŋirä kwikinik itkaŋ yabän koreŋ it yäpmän äbuk. 26^y Yabän koreŋ it yäpmän äbätänŋän eruk apiŋode ämawebe täŋo momini unitäŋo kowata däpmän tärekta kädet siwonŋi kubä pewän ahänkuŋ. Kädet u täŋkuko unitä ŋode niwonŋäretak; Anutu ini uwä siwonŋi itkaŋ ämawebe Jesuta nadäkinik täk täkaŋ uwä siwonŋi ämawebe yän yänträreŋ yämik täyak.

27^z Unita äma netätä näkŋaken täktäkna siwonŋi unita Anutu iŋamiken siwonŋi itat yän biŋam täga yäwek? Äma kubätä täga nämo. U imata,

^t 3:20 Sam 143:2; Rom 7:7; Gal 2:16 ^u 3:21 Apos 10:43 ^v 3:22 Rom 1:17; Gal 2:16

^w 3:23 Rom 3:9; 5:2 ^x 3:24 Rom 5:1; Efe 2:8 ^y 3:25 Efe 1:7 ^z 3:27 1Ko 1:31

Anututä бага man iwat-iwat kädet terak siwoŋi ämawebe yäj nämo niwet täyak. Nämo, u Jesuta nadäkinik täktäk kädet uterakgän. ^{28^a} Bureni-inik, Anutu iŋamiken siwoŋi irit u Jesuta nadäkinik täktäk u kubä-tägän pewän ahäk takaŋ, бага man iwat-iwat kädet uterak nämo. ^{29^b} Unita Anututä äma jidewanita siwoŋi äma yäj täga yäwerek? Juda ämawebe ugän? Jide? Anutu uwä Juda ämawebe täŋogän? U guŋ äbotken nanik unitäŋo Anutu nämo? Ude nämo! Anutuwä u guŋ äbot täŋo bok. ^{30^c} Imata, Anutu bureni kubä unitägän itak. Unitä Juda ämawebe gupi moräk madäwani u ba guŋ äbotken nanik, gupi moräk nämo madäwani u, kädet kubä uterakgän siwoŋi ämawebe yäj yäntäreŋ yämik täyak. Ämawebe äbot yarä uken nanik netätä Jesuta nadäkinik täk takaŋ unita siwoŋi ämawebe yäj yäntäreŋ yämik täyak.

^{31^d} Unita Jesuta nadäkinik täktäk kädet unita nadäŋitna intäjukun täŋpänä jide? Baga manta nadäŋitna imaka jopi täŋpek? Nämo Moses täŋo бага man u mehamtäk takamäj.

Anututä Abraham siwoŋi äma yäj iwetkuk

4 ¹Eruk Abraham, Juda äbot nintäŋo oranin pähap unita nadäna. Nadäkinikta man yäkamäj ŋo Abraham yäpmanŋtak ba nämo?

²Abraham unitä kädet täga täŋirän uterak Anututä gäk siwoŋi äma yäj iwetkuk yäwänäku Abraham ini wäpi biŋam u täga yäpmanŋ akwän. Upäŋkaŋ Anutu iŋamiken siwoŋi itkuko uwä kädet ude terak nämo. ^{3^e} Unita Anutu täŋo mantä jide yäyak? U ŋode yäyak;

Abraham uwä Anutu täŋo man unita nadäkinik täŋkuko unita Anututä siwoŋi äma yäj yäntäreŋ imiŋkuk. Stt 15:6

^{4^f} Nin ŋode nadäkamäj; Äma epän täŋpän gwäki yäpmäk takaŋ unita iron yäj nämo yäk takamäj. Nämo, epän täyak unitäŋo gwäki yäpmäk takaŋ. ⁵Upäŋkaŋ äma kubätä epän täga kubä täŋirän epän täŋo gwäki ude Anututä siwoŋi äma yäj täga nämo iwerek. Unita äma u jide täŋpek? U Anutu, momi ämata siwoŋi äma yäj yäntäreŋ yämani unita nadäŋ imikinik täŋpek. Ude täŋpeko uwä Anututä siwoŋi äma yäj yäntäreŋ imek. ⁶Man unita Devittä yäj-kentäŋpän udegän yäŋkuk. Äma kubäkubä Anututä unitäŋo täktäki yabäŋpän-nadäŋkaŋ nämo, siwoŋi äma yäj yäntäreŋ yämiŋirän oretoret nadäk takaŋ unita man ŋode yäŋkuk;

⁷*Anututä äma kubä täŋo momi peŋ imiŋpän yejämäŋirän äma udewani gäripi nadäwek.*

^a 3:28 Gal 2:16 ^b 3:29 Rom 10:12 ^c 3:30 Lo 6:4; Rom 4:11-12; Gal 3:20

^d 3:31 Mat 5:17; Rom 8:4 ^e 4:3 Stt 15:6; Gal 3:6; Jem 2:23 ^f 4:4 Rom 11:6

8 Bureni, Anututä äma unitäño momita mäde ut iminjirän äma udewani oretoret täjpek. Sam 32:1,2

^{9g} Jide, oretoret ude uwä gupi moräk madäwani unitägän täga täneñ? Ba gupi moräk nämo madäwani, guñ äbotken naniktä udegän täga täneñ? Eruk man intäjukun yäro unita ket nadäna. Uwä ñode; Anututä Abraham nadäkiniki-tagän yänpäj siwoñi äma yäj yäntäreñ imiñkuk. ¹⁰Täñkañ Abraham jide irirän Anututä siwoñi äma yäj iwetkuk? Gupi moräk madäwanipäj ba nämo madäwanipäj irirän Anututä ude iwetkuk? U gupi moräk nämo madäñkañ itkuk-ken ugän Anututä siwoñi äma yäj yäntäreñ imiñkuk. ^{11h} Ude iweränkañ eruk mäden Anututä iwerän gupi moräk madäñkuk. Gupi moräk madäñkuko uwä wärani kubä, kwawak ñode iwoñärektä; Nadäkinik intäjukun täñkuko uterak Anututä siwoñi äma yäj yäntäreñ imiñkuk. Unita Abraham uwä ämawebe gupi moräk nämo madäñkañ Anututa nadäkinik täñirä Anututä siwoñi äma yäj yäntäreñ yämik täyak u kuduptagän täño orani pähap. ¹²ⁱ Ba Juda äma ätu gupi moräk madäwani imaka, unitäño orani pähap. Upäñkañ gupi moräk madäwani unitägän täñpewän orani pähap nämo täyak. Nämo, gupi moräk nämo madäñkañ nadäkinik Abrahamtä intäjukun täñkuko udegän täñpeñ kuñat täkañ unita yänpäj orani yäj täga yäneñ.

Anutu täño yäñkehäromtak man u bureni

^{13j} Bian-inik Anututä Abrahamkät oraniye yäñkehäromtak man ñode yäwetkuk; Kome pähap ño inta biñam api taniñ kirewet yäj yäwetkuk. Täñpäkañ yäñkehäromtak man yäwetkuko u Abraham бага man buramiñpäñ iwarän täwani ude yänpäj nämo yäñkuk. Nämo inik, u Anututa nadäkinik täñkukuo u terak siwoñi äma yäj yäntäreñ imani unita yänpäj yäñkehäromtak man u yäwetkuk. ^{14k} Täñpäkañ бага man iwat-iwat kädet uterakgän Anututä imaka iwoyäwani u täga yäpneño u bureni täñpänä eruk nadäkinik u imaka jopi ude täñpek. Täñjirän Anutu täño yäñkehäromtak man Abraham iwetkuko u imaka, mewuni ude täñpek. ^{15l} U imata, бага man uwä Anutu täño kokwawak pewän ahäk täkañ, ämatä бага u kudup täga nämo buramik täkañ unita. Täñ, бага man nämo ireko uwä бага irepmit-irepmit u imaka, nämo irek.

^{16m} Unita ñode yäna; Anututä imaka nimikta yäñkehärom täñkuko u, bänep iron terakgän api yäpneñ yäj niwoñärektä, ba Abraham täño oraniye bureni mäden ahänayäj täkañ u kuduptagäntä täga api yäpneñ yäj niwoñärektä nadäkinik täktäk kädet u pewän ahäñkuk. Ude nämo täñkuk yäwänäku, бага man täño nanakiye-tägän täga yäpmäñkäneñ.

^g 4:9 Rom 4:3 ^h 4:11 Stt 17:10-11 ⁱ 4:12 Mat 3:9 ^j 4:13 Stt 17:4-6; Stt 22:17-18; Gal 3:29 ^k 4:14 Gal 3:18 ^l 4:15 Rom 3:20, 5:13; Rom 7:8 ^m 4:16 Gal 3:7

Upänkaŋ nämo, imaka iwoyäwani u ämawebe kudup Anututa nadäkinik Abrahamtä täŋkuko udegän täk täkaŋ u imaka, api yäpneŋ. Unita Abraham u nadäkinik täŋpani udewani kudup täŋo orani pähap. ¹⁷ⁿ Unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani; Näk gäk täŋpewa ämawebe komeni komeni mäden ahän yäpmäj kunayän täkaŋ unitäŋo orani pähap ude itan. Eruk, yänkehäromtak man uwä Anutu Abrahamtä nadän imikinik täŋkuko u iŋamiken kehäromi itak. Anutu uwä kumbani-ken nanik täŋkodak täwani, ba imaka nämo ahäwanipän yäŋpewän ahäwani.

^{18°} Täŋpakaŋ imaka ahäkta Anututä yänkehärom täŋkuko u ahänaŋi nämo bumik upänkaŋ Abrahamtä bureni api ahäwek yän nadänkaŋ nadäkiniki Anutu terakgän peŋkuk. Mebäri unita ämawebe komeni komeni mäyap täŋo orani pähap itkuk. Unita imaka u nämo ahänjirän Anututä ŋode iwetkuko u bureni täŋkuk; Gäkken nanik yeritä ahänbumbum api täneŋ. ^{19p} Eruk Abraham obaŋ 100 ude bumik täŋjirän gupita nadänjirän kumbani täŋo bumik täŋkuk. Ba webeni Saratä äruŋ it yäpmäj äbänjirän nanak bäyak-bäyak kadäni täreŋjirän kaŋpäŋ nadänkuk. Upänkaŋ nadäkiniki nämo pewän putäreŋkuk. ²⁰ Nadäkiniki nämo pewän putärewäpäŋ Anututä imaka ude api täŋ gamet yän yänkehäromtak man iwetkuko unita bänep yarä nämo nadänkuk. Nämoinik, u nadäkiniki täŋkehärom taŋpäŋ Anutu iniŋ oretkuk. ²¹ Täŋpäŋ ŋode nadänkuk; Anutu yänkehäromtak man näwetkuko udegän täga api täŋ namek yän nadäkinik täŋkuk. ^{22q} Ude nadänkuko unita Anututä Abraham täŋo nadäkiniki kaŋpäŋ siwoŋi äma yän yäntäreŋ imiŋkuk.

²³ Täŋpakaŋ ‘siwoŋi äma yän yäntäreŋ imiŋkuk’, man ude kudän täwani uwä Abraham-tagän nämo yänkuk. ^{24r} Nämo, ämawebe Anutu, Jesu Ekäninin kumbani-ken nanik yäpmäj päŋaku teŋkuko unita nadäkinik täk täkamäj unita nitek bok yänkuk. ^{25s} Täŋpakaŋ Jesu u momininta yäŋpäŋ kumäkta Anututä iniŋ kireŋkuk. Täŋpäŋ täŋkodak täŋpewän akuŋkuko uterak siwoŋi ämawebe yän yäntäreŋ nimani.

Oretoret inipärik kubä

5 ^{1t} Eruk, nadäkinikninta yäŋpäŋ Anututä siwoŋi ämawebe yän yäntäreŋ nimiŋkuko unita apiŋo Ekäninin Jesu Kristo terak Anutukät bänep kubägän täŋpäŋ nipmaŋkuko itkamäj. ^{2u} Täŋpakaŋ Anutu täŋo orakoraki uterak apiŋo itkamäj uwä Jesutä nadäkiniknin unita yäŋpäŋ kädet täwit nimiŋpäŋ uken nipmaŋkuk. Ude täŋkuko unita Anutukät kunum gänaŋ bok itta oretoret terak itsämänkamäj! ^{3v} Ba

ⁿ 4:17 Stt 17:5; Ais 48:13 ^o 4:18 Hib 11:1; Stt 15:5 ^p 4:19 Stt 17:17 ^q 4:22 Stt 15:6

^r 4:24 Rom 15:4, 1Pi 1:21 ^s 4:25 Ais 53:4-5, 1Ko 15:17 ^t 5:1 Rom 3:24,28; Rom 4:24

^u 5:2 Efe 2:18, 3:12 ^v 5:3 Jem 1:2-3, 1Pi 1:5-7

ugän nämo. Bäräpi ahän nimik takaŋ unita imaka, oretoret täk takamäj. U imata, bäräpi udewanitä ehutpäŋ kuŋat-kuŋat kädet pewän ahän nimik takaŋ yäj nadäk takamäj. ⁴Täŋpakaŋ bäräpi gänaŋ ehutpäŋ kuŋat-kuŋat unitä täŋpewän äma bureni äworek takamäj. Eruk, äma bureni äworeŋpäŋä nadäkinik kehäromi ŋode täk takamäj; Imaka iwoyäj nimani u bureni api yäpne yäj nadäk takamäj. ⁵^w Täŋpakaŋ nadäk udewaniwä jopi nämoinik täk täyak. Nämo, unita yäŋpäŋ bänepnin-ken tägagän nadäk takamäj. U imata, Anututä nadäj nimikinik täŋpäŋ Munapiki jop ninij kireŋkuk. Täŋjirän Munapik unitä Anutu täŋo bänep iron pähap bänepnin-ken tokŋek-inik pewän ahän nimiŋkuk.

⁶Täŋpakaŋ nin ninin täŋkentäkta kehärominin kubä nämo pat nimänpäj ämawebe wakiinik pen iritna Kristotä ninta yäŋpäŋ kadäni siwoŋi-ken kumbuk. ⁷Kristotä ude täŋkuko uwä inide kubä täŋ nimiŋkuk, nintä tänero ude nämo. Ninken nanik kubätä äma siwoŋi täŋkentäkta yäŋpäŋ iniken gupi kumäkta täga nämo iniŋ kirewek. Ba äma tägagämän kubä täŋkentäkta äma kubätä bänepi täŋkehärom taŋpäŋ iniken gupi kumäkta käwep iniŋ kirewek. ⁸^x Täŋ, Kristowä nin momi äma wakiinik pen iritna nin täŋkentäkta kumbuk. Ude täŋkuko unitä bureni-inik ŋode niwoŋäretak; Anutu nadäj nimikinik täk täyak.

⁹^y Täŋpakaŋ Kristo täŋo nägärita yäŋpäŋ Anututä siwoŋi ämawebe yäj yäntäreŋ nimiŋkuko unita bureni-inik ŋode nadäkamäj; U täŋkentäj nimikinik täŋjirän Anutu täŋo kokwawaki pähap täga api irepmitne. ¹⁰^z Täŋpakaŋ äneŋi ŋode yäkgän täŋpa; Nin Anutu-kät iwan täŋpäŋ iritna Nanaki täŋo kumäk-kumäki terak ninkät Anutu inikät bämopnin-ken bänep kubägän irit kädet pewän ahänkuk. Eruk, apiŋo Anutu-kät bänep kubägän kuŋat takamäj unita imata kokwawaki-ken nanik täga nämo api nimagurek? Nämo, u bureni-inik api nimagurek, Nanaki kodak täŋkuko itak unita yäŋpäŋ. ¹¹Ba ugän nämo, Anututä Ekäni Jesu Kristota yäŋpäŋ inikät nin bämopnin-ken bänep kubägän pewän ahänkuko unita Anututa oretoret pähap nadäk takamäj.

Kumäj-kumäj ba Irit kädet täŋo manbiŋam

¹²^a Täŋpakaŋ äma kubätä momi täktäk kädet pewän ahäwänkaŋ unitä kome terak weŋ patkuk. Täŋkuko unitä kumäj-kumäj wädäj yäpmäj äbuk. Täŋpakaŋ kumäj-kumäjntä äma kudup koreŋkuk, ämawebe kuduptagän momi täŋpani unita. ¹³^b Täŋpakaŋ Moses täŋo бага man nämo itkuk-ken uken momi täktäk kädet uku itkuk. Momi itkukopäj бага man nämo itkuko unita kadäni uken Anututä momini kubäkubä täŋo wäpi nämo yäpmäj daniŋ yämik täŋkukonik. ¹⁴^c Nämo, u Adam täŋo noriye unita kumbuŋ. Yäput peŋpäŋ

^w 5:5 Sam 22:5, 25:20; Hib 6:18-19 ^x 5:8 Jon 3:16, 1Jo 4:10 ^y 5:9 Rom 1:18, 2:5,8

^z 5:10 Rom 8:7-8 ^a 5:12 Stt 2:17; Stt 3:6,19; Rom 6:23 ^b 5:13 Rom 4:15

^c 5:14 1Ko 15:21-22, 1Ko 15:45

Adamtä itkuk-ken unitä it päbä Moses täjo kadäni-ken kumäj-kumäjntä ämawebe kudup korejkkuk. Tänpäkañ Adam uwä Anutu täjo jukuman irepmiñpäñ kumbuk. Täñ, ämawebe momi Adamtä täñkuko udegän nämö täñpani u imaka, kumäj-kumäjntä korejkkuk. Unita ñode nadäna; Adam uwä äma mäden ahäwayäj täñkuko unitäño wäran.

¹⁵Upäñkañ Anutu täjo iron pähap u ba Adam täjo momi uwä kubägän nämö. Nämoinik, u inigän inigän. Äma kubä unitäño momitä ämawebe kuduñtagän-ken kumäj-kumäj kädet pewän ahäñkuk. Ude upäñkañ iron pähap Anututä pewän ahäñkuko uwä ärowani-inik. U kumäj-kumäj täjo kehäromi irepmiñpäñ ämawebe mäyap-ken tokñeñ patkuk. Bureni-inik, äma kubä wäpi Jesu Kristo unitäño iron terak ämawebe mäyap-iniktä irit kehäromita biñam täñkuñ. ¹⁶Tänpäkañ Adamtä momi kubägän täñjirän manken iritta biñam täñkuk. Upäñkañ Anutu täjo iron pähap uwä inipärik kubä. Ämawebetä momi mäyap täñ yäpmäj äbäñjirä iron pähap u ahäñkuk. Iron pähap ahäñkuko unitä momi ämawebe u Anutu iñamiken siwoñigän itta kädet pewän ahäñkuk. ¹⁷Eruk äneñi ñode yäkgän täñpa; Äma kubätä momi täñkuko uterak kumäj-kumäjntä äma kuduñtagäntä ärowani täñ yämiñkuk. Täñ, äma kubä wäpi Jesu Kristo unitä epän täñkuko unitäño bureni u ärowani inipärik kubä! Uwä ñode; Ämawebe Anutu täjo iron tokñek yäpmäjñirä Anututä siwoñi ämawebe yäj yäñtäreñ yämik täyak, ämawebe unitä Jesu Kristo täjo epän terak imaka kuduñtagäntä intäjukun it yämiñpäñ kehäromi nitek kuñat täkañ.

¹⁸^d Unita Adam täjo momi kubätä ämawebe kuduñtagäntä täñpän wawäpäñ Anutu täjo manken iritta biñam täñkuñ udegän, äma kubä täjo epän siwoñitä momi täjo topmäk-topmäk däpmäj däknepñpäñ ämawebe kuduñtagäntä Anutu iñamiken siwoñi itpäñ irit kehäromita biñam itta kädet täwitkuk. ¹⁹^e Ba äma kubätä Anutu täjo jukuman irepmiñkuko unitä ämawebe kudup momi-ken yepmañkuk. U udegän äma kubätä Anutu täjo jukuman buramiñkuko uterak ämawebe mäyap siwoñi ämawebe yäj yäñtäreñ yämani ude api itneñ.

²⁰^f Unita Moses täjo бага manta jide yänayäj? ñode; Momi bumta tokñeñ päñneñta бага man uwä ahäñkuk. Upäñkañ, ämawebe momi bumta täñjirä Anututä momi unitäño kehäromi yäpmäj äpäkta iniken bänep iron bumta-inik pewän ahäñkuk. Momi täktäktä Anutu täjo iron u täga irepmiñnañi nämö. Nämoinik. ²¹^g Momi täktäktä kumäj-kumäj kädet pewän ahäñkuko unitä intäjukun itkuk. Upäñkañ Anutu täjo iron pähaptä nin iñamiken yäpän-siwoñ tawäpäñ niñmañpäñ Ekäninin Jesu Kristo täjo epäni uterakgän irit kehäromi u iwoyäj niñmiñkuk. Ude täñkuko unita apiñowä Anutu täjo ironitä irepmiñpäñ intäjukun ärowani-inik itak.

^d 5:18 1Ko 15:22 ^e 5:19 Ais 53:11 ^f 5:20 Rom 4:15; Gal 3:19 ^g 5:21 Rom 6:23

Nin Jesu-kät jide ude kumbumäj?

6 ^{1h} Unita man ñode täga yänäñi ba nämo? Nadäkinik täñpani nin gwäk pimiñpäj momi täñ yäpmäj kuñitna Anututä iron tañpäj yäpätägak epäni pen täk täyon? ²ⁱ Ude yänäñi nämo. Nämoinik! Nin momi kädawä kumbani ude itkamäj upäj imata gwäk pimiñpäj momi kädet ugän wari täne? ^{3j} Unita ñode nämo käwep nadäk täkañ? Nin ume yäpumäj-ken uken Kristo yäpurärätikumäño udegän nin kudup kumäk-kumäki terak bok kumbumäj. ^{4k} Unita ume ärut-ärutnin-ken Kristo-kät bok kumäjpäñ awañ gänañ äpmonkumäj. U jop nämo, mebäri ñodeta; Anutu Nan iniken kehäromini inipärik kubä uterak Kristo kumbani-ken nanik yäpmäj akuñpäj kodak teñkuko itak udegän nin irit kodaki kudupi kubä kuñatneta kumbani-ken nanik nimagutkuk.

Nin Jesu-kät jide ude api kodak täne?

^{5l} Nin Kristo-kät kowat-kwasikorän täñpäj bok kumbumäj bumik unita ninä ukät kentäñpäj kumbani-ken nanik bureni-inik api akune, unitä kumbani-ken naniktä kodak tañpäj akuñkuko udegän. ^{6m} Unita nin nadäkamäj; Bänepnin biani täño irit kuñat-kuñat u päya kwakäp terak Jesu-kät bok kumbuño u mebäri ñodeta kumbuñ; Nin momita watä epän äneñi nämo tänetä irit kuñat-kuñat bänepnin biani unitäño kehäromi däpmäj täreñkuk. ⁷ⁿ U imata, momi täño kehäromitä äma kumbani täga nämo imagurek.

⁸ Eruk, nin Kristo-kät bok kumbumäjño unita ukät bok api it yäpmäj kune yäj nadäkinik takamäj. ⁹ U imata, Kristo kumbani-ken nanik äneñi akuñkuko unita äneñi täga nämo api kumbek yäj nadäkamäj. Bureni, kumäj-kumäñtä Kristo täño kehäromi yäpmäj äpäkta kehäromini nämo. ^{10o} U kadäni kubägän kumäjpäñ momi täño kehäromi u täñpän wawäpäñ peñkuko itak. Täñkañ kodak tañpäj akuñkuko Anutu orañ imiktagän it täyak. ^{11p} Unita in udegän, injinta ñode nadäneñ; Nin Jesu-kät bok kumbumäjño unita apiño momitä ärowani nämo täñ nimitak. Nämo inik, nin Kristo Jesu-kät kubägän itpäñ Anutu orañ imiktagän itkamäj. Nadäk ude iñitpäñ kañ kuñarut.

^{12q} Unita kome terak itkañ gupjin u momita iniñ kireñirä watä nämo it tamek. Ude täñirä momitä tämagut yäpmäj gup täño nadäñ gärip kädet wakiken kwekta. ^{13r} Ba in ketjin kuroñjin momita watä epän täñ imikta nämo iniñ kireneñ. Nämo, in äma kumäj-kumäj-ken nanik akuñpäj kodak irani udewani unita gupjin nadäk-nadäkjin kudup Anututa biñam

^h 6:1 Rom 3:5-8 ⁱ 6:2 1Pi 4:1 ^j 6:3 Gal 3:27 ^k 6:4 Kol 2:12 ^l 6:5 Plp 3:10-11

^m 6:6 Gal 5:24 ⁿ 6:7 1Pi 4:1 ^o 6:10 Hib 9:26-28, 1Pi 3:18 ^p 6:11 2Ko 5:15; Gal 2:19, 1Pi 2:24 ^q 6:12 Stt 4:7 ^r 6:13 Rom 12:1; Efe 2:5, 5:14

iniŋ kirenpän siwoŋita watä epän ugän täŋpeŋ kuŋatneŋ. ¹⁴ In nadäkaŋ? In бага man terak nämo itkaŋ. In Anutu täŋo bänep iron uterak itkaŋ unita momitä inta ärowani nämo it tamek.

Kädet siwoŋita watä epän täk täkamän

¹⁵ Eruk nin бага man gämori-ken nämo itkamän. Nin Anutu täŋo bänep iron terak itkamän unita jide? Gwäk pimiŋpän momi täga täne? Nämo inik! ¹⁶ Urita ŋode nämo nadäkaŋ? Äma kubätä äma kubä täŋo mani buramiŋpän epän täŋ imikta yäŋpän iwareko uwä äma unitäŋo gämori-kengän kuŋarek. Udegän momitä watä epän täŋ iminayän täŋo uwä unitäŋo gämori-kengän itkaŋ kumän-kumänŋa biŋam api täneŋ. Täŋ, Anututa watä epän täŋpän gämori-kengän kuŋatnayän täŋo uwä Anututä mominin peŋpän siwoŋi ämawebe yän api yänŋäreŋ nimek. ¹⁷ Täŋpakaŋ bian in momi täŋo gämori-ken itpeŋ kuŋatkuŋo upän tägagämän kubä, Anutu täŋo man täwetpän täwoŋärewani u buramikta gup nadäk-nadäkjin siwoŋi kubägän peŋkuŋ. Urita Anutu iniŋ oretna! ¹⁸ Ude täŋkuŋo unita Anututä momi täŋo topmäk-topmäk däpmän däkŋeŋ tamiŋpän siwoŋi kuŋat-kuŋat täŋo watä epän ämawebe ude tepmaŋkuk. ¹⁹ (Tänkaŋ man wärani terak yäyat ŋo mebäri ŋodeta; Man bureniŋän yäwawä unita yäyak yän bäräneŋ täga nämo nadäwä tumneŋo unita.) Eruk, bianä inä gupjin kudup wakita watä epän täŋ imikta iniŋ kireŋkaŋ kädet wakitä wakiinik u täŋ yäpmän äbuŋ. Eruk apiŋo udegän, in gupjin kudup kädet tägata watä epän täŋ imikta iniŋ kireŋkaŋ kudupigän kaŋ kuŋarut.

²⁰ In nadäkaŋ? Bian inä momi täŋo watä epän täŋpani ude itpän siwoŋi täktäk täŋo watä epän äma ude nämo itkuŋ. ²¹ Ude itkaŋ kädet wakiwaki unita apiŋo mäyäk nadäk täkaŋ unitä täŋkentäk kubä täŋ tamiŋkuk ba nämo? Nämo inik, kädet udewanitä mähe miye kumän-kumän kädet-ken yepmak täyak. ²² Upänkaŋ apiŋo Anututä momi täŋo topmäk-topmäkken nanik däpmän däkŋeŋpän tämagut päbä iniken watä epän ämawebeniye ude tepmaŋkuko unitä täŋkentäk tägagämän kubä tamik täyak. Uwä ŋode; Ämawebe kudupi äworeŋpän irit kehäromi api yäpneŋ. ²³ Eruk, unita äneŋi ŋode nadäwut; Momitä epän ämaniyeta gwäki yämik täyak uwä kumän-kumän tärek-täreki nämo. Täŋpakaŋ Anututä iron kowatani nämo täŋ nimik täyak uwä Ekäninin Jesu Kristo terak irit kehäromi tärek-täreki nämo u.

Baga mantä ninta mähe mi nämo täyak

7 ¹ Notnaye, man yän yäpmän äbätat unita yäŋpän man wärani ŋode täwera nadäwut. In бага man täŋo mebäri nadäk täkaŋ unita

* 6:14 1Jo 3:6 † 6:15 Rom 6:1 † 6:16 Jon 8:34, 2Pi 2:19 † 6:18 Jon 8:32

† 6:21 Rom 7:5, 8:6,13 * 6:23 Rom 5:12,15

täwerira u nadäwä tärenayän yän nadätat. Eruk Moses täjo бага manta nadäwut. Äma kodak it täkañ uwä бага man terak ittän kuñtängän kumänjirä бага man gämori-ken irit u tärek täyak. ² Yanäpi täktäktä udegän kwawak niwoñaretak. Moses täjo бага mantä ñode yäyak; Äpitä kodak irirän webeni uwä äma unitä inita biñam täñpek. Eruk äpitä kumbeko uwä бага man unitä wari nämo topmänpän injirek. ³ Upänkañ äpitä kodak irirän webe unitä pänku äma kubä yäpeko uwä webe u kubokäret webe yän iwetnej. Täñ, äpitä kumbeko uwä бага mantä wari nämo topmänpän injirek. Nämo, u äma kubä yäpayän nadänpänjä täga yäpek. U kubokäret nämo täñpek.

^{4y} Unita notnaye, man wärani u mebäri ñodeta yänahätat; In Kristo-kät kubägän kumbuño uwä apiño бага man gämori-ken kuñat-kuñat kädet nämo pat tamitak. Nämo, apiño in äma kubäta biñam itkañ. Äma uwä kumän-kumän-ken nanik Anututä yäpmän pänaku teñkuko u. Täñpäkañ äma unita biñam itkañ uwä Anututa yänpän bureni pewä ahäktä itkañ. ^{5z} In nadäkañ; Bänep nadäk-nadäk biani ärowani it nimiñkuk-ken uken бага mantä gupnin täjo nadän gärip peñ iwerirän kumän-kumän tärek-täreki nämo unitäño watä epän täk täñkumänonik. ^{6a} Kadäni uken бага mantä topmänpän nipmanjukoko upänkañ kumbumänjo unita бага man topmänpän nipmänjitektoko u imaka, däkñejkuk. Unita apiño kädet kodaki iwatpän Anutu orañ imiñpän watä epän täñ imik täkamän. U бага man kudän täwani uterak nämo, Kudupi Munapiktä bänep nadäk-nadäknin täñpidäm täñirän iwatpän täk täkamän.

Baga man täjo epän u jide?

^{7b} Täñpäkañ бага mantä gupnin täjo nadäk-gärip peñ iwerirän momi täñkumänjo unita бага manta ñode täga yäne? Baga man uwä waki, momi täktäk udewanigän. Ude nämo! Unita näkña terak ñode yäwa; Baga uwä täga upänkañ бага mantä täñkentän namiñirän momi täktäk kädet u kwawak kañpän nadäk täyat. Ñodeta yäyat; Baga mantä Äma kubä täjo tuñum kubä kañgärip nämo täñpen yän yäyak unita kudän uwä momi yän nadätat. Täñ, бага u nämo pareko uwä jide täñpän kañgärip täktäk u kudän waki yän nadäwet? ^{8c} Täñkañ бага man u täga upänkañ momitä бага man uterak yengämä pewäkañ kañgärip nadäk kädet mebäri mebäri bänepna-ken pewän ahänkuñ. Täñ, бага man ukät nämowä momi täktäk kädet uwä kehäromini nämo. ^{9d} Unita ñode yäwa; Baga manta nämo nadäwa tärenkuñ-ken, guñi, momi nämo täñpani bumik itkut. Upänkañ бага manta nadäwa-tumänjirä momi täktäk kädettä näkken wej patkuk. Ude täñirän näk kumän-kumänja biñam täñkut. ^{10e} Butewaki, бага man

^y 7:4 Rom 6:2,11; Gal 2:19 ^z 7:5 Rom 6:21 ^a 7:6 Rom 8:2, 6:4 ^b 7:7 Kis 20:17; Lo 5:21
^c 7:8 Rom 4:15 ^d 7:9 Jem 1:15 ^e 7:10 Wkp 18:5; Rom 10:5

u irit täga pewä ahäkta yäwanipäj kumäj-kumäj tärek-täreki nämo u pewän ahäj namiņkuk.

^{11f} Täņkaņ momitā бага man terak yeņgämān pewākaņ täņ-nākņatpāj kumäj-kumājta biņam nepmaņkuk. ^{12g} Eruk unita Moses täņo бага manta jide yänayāj? Ņode; Ini uwä kudupi, ba бага man u gānaņ jukuman kubäkubä u imaka, kudupi siwoņi-inik, Anutu-ken nanik. ^{13h} Täņpākaņ jide? Baga man täga unitā täņpewän näk kumäj-kumājta biņam täņkut? Nämoinik, momi-tägān täņpewän kumäj-kumājta biņam täņkut. Momitā imaka täga kubä uterak yeņgämān pewāpāj itkaņ kumäj-kumāj kädet-ken nämagutkuk. Ude täņjirān бага mantā momi täņo mebāri u kwawakinik űode pewän ahāj dākņeņkuk; Momi täktāk kädet u imaka wakitā wakiinik.

Baga mantā nin täga nämo yāpān täganēj

¹⁴ⁱ Unita űode nadākamāj; Moses täņo бага man uwä imaka täga kubä, Anutu-ken nanik. Upāņkaņ bānep nadāk-nadāk biani pen iņitat uwä, Anutu-ken nanik nämo. Täņkaņ momitā topmāņpāj watā epān āmanita nepmaņkuko unita бага man u täga nämo buramik täyat. ^{15j} Wāra! Nākņaken mebārina nämo nadāwa tärekaņ! Täktākna täga täņpayāj gāripi nadāk täyat u nämo tāk täyat. Upāņkaņ täktāk waki yāj nadāk täyat upāj tāk täyat! ¹⁶ Täņpākaņ waki unita nämo täkta nadātat ugāņpāj tāk täyat unitā űode näwoņāretak; Anutu täņo бага man u waki nämo, täga. ¹⁷ Upāņkaņ imaka waki tāk täyat u nākņaken gārip terak nämo. Nämo, u momi täktāk kädet nadāk bānepna-ken itak unitā tāk täyak. ^{18k} Unita bānep nadāk-nadākna bianken imaka täga kubä nämoinik itak yāj nadātat. Imata, kädet tägatāga u tākta gāripi nadāk täyat upāņkaņ bureni pewä ahäkta täņpawak tākaņ. ¹⁹ Unita imaka täga tākta nadāk täyat u nämo tāk täyat. Täņ, imaka waki u tākta gāripi nämo nadāk täyat, ugāņpāj wari tāk täyat. ²⁰ Eruk, imaka nämo tākta nadāk täyat upāj tāk täyat unita űode nadātat; Kädet ude u nākņa nämo tāk täyat. Nämo, u momi näk gānaņ kābop it täyak unitā tāk täyak.

²¹ Unita nākņa űode kaņpāj nadātat; Kädet täga täņpayāj nadāk täyat-ken uken waki kädet unitā kädet täņpipiņ namik täyak. ²² Täņpākaņ bānepnatā Anutu täņo бага man iwatta gāripi nadāk täyat. ^{23l} Upāņkaņ gupnatā бага mebāri kubä iwat täyak. Baga uwä bānepnatā бага u iwatta gārip nadāk täyak ukāt āmik tāk tākamān. Täņkaņ бага kubä uwä momi, gupna kudup topmāņpāj nepmāņit täyak u. ²⁴ Wāra, butewaki pähap! Bārāpi unitā näk täņpewän wakinik täyat. Netātā waki täņkentāj namāņpāj bānep nadāk-nadāk biani kumäj-kumāj kädet-

^f 7:11 Stt 3:13; Hib 3:13 ^g 7:12 1Ti 1:8 ^h 7:13 Rom 5:20 ⁱ 7:14 Sam 51:5; Jon 3:6
^j 7:15 Gal 5:17 ^k 7:18 Stt 6:5, 8:21 ^l 7:23 Gal 5:17; Jem 4:1, 1Pi 2:11

ken nämagurayäj täyak u pewet? ^{25 m} Eruk nadätat! Anututä täñkentäj namayäj. U Ekäninin Jesu Kristo täño kumäk-kumäkita yäñpäñ api täñkentäj nameko unita Anutu bänep täga pähap iwet täyiwa!

Täñpakañ ñode kañpäñ nadäk täyat; Näkñawä nadäk-nadäknatä Anutu täño man kädet iwatta nadäk täyat. Täñkañ bänep nadäk-nadäk biani näkken itak unitawä momi täktäk kädetta watä epän täñ imikta nämagut täyak.

Munapik täño nadäk tawañ u jide?

8 ¹Eruk, man säkgämän kubä ñode täwetat; Ämawebe Jesu Kristo-kät kowat-kwasikorän täñpäñ it täkañ uwä Anututä momi täño kowata nämo api yämek. ^{2 n} U imata, Kristo Jesu terak irit kodaki Munapiktä nin kubäkubäta nimani unitä momi ba kumäj-kumäj tärek-täreki nämo unitäño kehäromi-ken nanik ketärenpäñ nipmañkuk. ^{3 o} Bureni, imaka бага mantä täga tänañi nämo u Anututä ini täñkuk. Bänep nadäk-nadäknin bianitä бага man täño kehäromi yäpmäj äpäñjirän бага man uwä nin yäpätagakta kehäromi nämo. Upäñkañ Anututä iniken nanaki-inik momita yäñpäñ momi äma nin täño gup iñam-dapun terak tewän äpuk. Tewän äpäñpäñ momi täktäk kädet äma bänepi-ken pätak unitäño kehäromi utpewän mañkuk. ^{4 p} Anututä ude täñkuko unita apiño nibäñjirän бага man täño jukuman siwoñi u kudup iwat morewani täk täkañ. Imata, apiño nin bänep nadäk-nadäk biani u gämori-ken nämo kuñat täkamäj. Nämo, Kudupi Munapik täño nadäk tawañ terak kuñat täkamäj.

⁵Unita nadäkañ? Äma bänep nadäk-nadäk biani iwaräntäk täkañ uwä bänep nadäk-gäripi uterakgän parirän iwaräntäk täkañ. Täñ, äma Kudupi Munapik täño kädet iwaräntäk täkañ uwä bänep nadäk-gäripi uterakgän parirän iwaräntäk täkañ. ^{6 q} Bureni, äma bänep nadäk-nadäk kädet bianitä peñ yäweränpäñ iwaräntäk täkañ uwä kumäj-kumäñta biñam täkañ uba. Täñ, äma Kudupi Munapik täño bänep nadäk-nadäk kädetta peñ yäweränpäñ iwaräntäk täkañ uwä irit tägata biñam täñpäñ bänep pidäm terak itkañ. ^{7 r} Mebäri ñodeta yäyat; Bänep nadäk-nadäk biani uwä Anutu täño iwan uba. Nadäk nadäk u Anutu täño бага man iwaräntäkta bitnä-k-inik täk täyak. Bureni-inik, u täga iwatnañi nämo. ⁸Nämoinik, ämawebe bänep nadäk-nadäk bianita juku pek täkañ uwä imaka kubä Anututä kañjirän tägawekta täga nämo täneñ.

^{9 s} Täñpakañ Anutu täño Munapiktä in kubäkubäken bureni itak u täñpäwä bänep nadäk-nadäkjin bianitä peñ täwerirän nämo iwat

^m 7:25 1Ko 15:57 ⁿ 8:2 Rom 7:23-24 ^o 8:3 Apos 13:38, 15:10; Plp 2:7; Hib 4:15

^p 8:4 Gal 5:16,25 ^q 8:6 Rom 6:21 ^r 8:7 Mat 12:34; Jon 8:43, 12:39; Jem 4:4

^s 8:9 1Ko 3:16, 12:3

tākaŋ. Nāmo, Munapiktā peŋ tāwerirān udegān iwat tākaŋ. Tāŋ, āma kubā Kristo tāŋo Munapiktā bānepi-ken nāmo itak u tāŋpāwā āma uwā Kristota biŋam nāmo tāyak. ¹⁰ † Tāŋpākaŋ momitā tāŋpewān gupnin kumākta biŋam tāk tāyak upāŋkaŋ Kristotā bānepnin-ken bureni irānā ninā āmawebe Anututā siwoŋi āmawebe yāŋ yāŋtāreŋ nimani itkamāŋ unita mājonintā irit kehāromita biŋam tākaŋ. ¹¹ In nadākaŋ; Anututā Jesu kumbukopāŋ āneŋi Munapiki tāŋo kehāromi terak awaŋ gānaŋ nanik wādāŋ tādotkuk. Eruk udegān, Munapik unitā inken irānā Anutu, Kristo kumbani-ken nanik wādāŋ tādotkuko unitā gupjin kumākta biŋam u Munapiki tāŋo kehāromi terak api tāŋkodak tāwek.

Munapik terak Anutu tāŋo nanakiye itkamāŋ

¹² Notnaye, mebāri unita nin kuŋat-kuŋat mebāri kubā pena ahākta yāŋ nimani. Uwā bānep nadāk-nadāk biani u iwatta nāmo yāyat. Nāmoinik. ¹³ † Bānep biani tāŋo nadāk-nadāk waki unitāŋo kādet iwatpāŋā kumāŋ-kumāŋ tārek-tāreki nāmo unita biŋam api tāneŋ. Upāŋkaŋ Munapiktā kehāromi tamiŋirān gupjin tāŋo kuŋat-kuŋat waki u utpewā maŋpānā, eruk irit burenita biŋam tāŋpeŋ api kuŋatneŋ. ¹⁴ U imata, āmawebe Anutu tāŋo Munapiktā irit kuŋat-kuŋat tāga yāwoŋārek tāyak uwā Anutu tāŋo nanak āmawebeniye bureni. ¹⁵ † Tāŋpāŋ apiŋo Anutu iŋamiken kuŋat tākamāŋ. Upāŋkaŋ Munapik, Anututā nimiŋkuko unitā tāŋpewān in epān watā āma jopi, Anutu iŋamiken umun terak kuŋat tākaŋ ude nāmo itkaŋ. Nāmoinik! Munapiktā tāŋpewān Anututā nipmāŋ towiwani nanakiye bureni-inik itkaŋ Munapik tāŋo kehāromi terak nin Anututa gāripi-inik nadāŋpāŋ Nan! Nan! yāŋ iwet tākamāŋ.

¹⁶ † Tāŋpāŋ Munapiktā ini-tāgān mājonin tāŋkentāŋirān bureni-inik ŋode nadāk tākamāŋ; Nin Anutu tāŋo nanakiye bureni itkamāŋ. ¹⁷ † Eruk, Anutu tāŋo nanakiye bureni ude itkamāŋ u tāŋpāwā imaka tāgatāga Anututā ninta biŋam peŋ nimiŋkuko u api yāpne. Imaka tāgatāga u notninpak Kristo-kāt penta api yāpne. Upāŋkaŋ intājukun, Jesutā komi nadāŋkuko u morāki nintā nadānayāŋ tākamāŋ uwā, eruk kāmiwā ukāt wāpnin biŋam ikek ba irit tāgagāmān u tāga api yāpne.

Kāmi wāpnin biŋam ikek irit tāŋo man

¹⁸ † Wāpnin biŋam ikek irit tāga kāmi kwawak ahāŋ nimayāŋ tāyak u tāgagāmān-inik kubā. Unita komi apiŋo nadāk tākamāŋ unita nadāŋira jopi kubā tāk tāyak. ¹⁹ † Bureni-inik! Anututā nanakiye bureni kwawak pewān ahākta kadāni peŋkuk. Tāŋpākaŋ kadāni u bārāŋeŋ ahāwānpāŋ kwawak kāna yāŋkaŋ imaka imaka kumān-tagān Anututā tāŋ-peŋkuko

† 8:10 Gal 2:20; Efe 3:17, 1Pi 4:6 † 8:13 Gal 6:8; Kol 3:5 † 8:15 2Ti 1:7; Mak 14:36

‡ 8:16 2Ko 1:22 ‡ 8:17 Gal 4:5-7; Rev 21:7 ‡ 8:18 Rom 5:2, 2Ko 4:17 ‡ 8:19 Kol 3:4

u dapun käronj täj itkañ. ^{20 a} U imata, imaka kuduþtagän Anututä täj-peñkuko u pengän-inik säkgämän itkuñopäj Anututä täjpewän gapuntañ moreñkujo itkañ. U ini nadäjþpäñ nämo; Anututä ini imaka säkgämän-inik kubäta kañ itsämbut yäjþpäñ täjpewän ude täjkuñ. ^{21 b} Eruk nadäk tawañ Anututä peñ yämijñkuko uwä ñode; Apiño imaka pewän ahäwani kuduþtagän käbäj tañþpäñ pärakta biñam täkañ u täñkentäj yämiñirän tägañþpäñ Anutu täño nanak ämawebeniye ninkät säkgämän-inik, bänep pidäm terakgän api itne.

²² Bureni, imaka imaka kudup Anututä täj-peñkuko u komi, webetä nanak bäyanayäj nadäk täkañ ude nadäjkañ kähän yäj yäpmäj äbäj itkañ yäj nadäkamäj. ^{23 c} Täjþpäkañ imaka unitägän nämo, nin imaka udegän täk täkamäj. Anututä Kudupi Munapikpäñ iron intäjukunta ude täj nimiñkukopäj apiño moräki pat nimitak u yäpna yäjkañ bänepnintä komi nadäjkañ yäjñkähän-kähän yäj itkamäj. Nin Anututä Nanak ämawebenaye yäj kwawa yäjahäjþpäñ komegup täño bäräpi-ken nanik ketäreñ nimikta itsämäjkañ dapun käronj täj itkamäj. ^{24 d} Imaka tägagämän u kämi nimikta Anututä nin inita biñam nimagutkuk. Upäjkañ imaka kämi yäpmäkta yäwani u apiño käbop itak. Täj, unitä käbop nämo ireko uwä u yäpmäkta imata itsämne? Nämo, imaka ketnintä iñirani udewanita nämo itsämäk täkamäj. ²⁵ Upäjkañ imaka tägagämän käbop itak u bureni api yäpne yäj nadäkinik täkamäj unita bänepnin täñkehärom tañþpäñ kwikinik itsämäj itkamäj.

²⁶ Täjkañ ugän nämo. Nin kehäromi nitek nämo iritna Kudupi Munapiktä täñkentäj nimik täyak. Täjkañ Anutu-ken imaka unita yäjapine yäj nämo nadäjkañ jop bänepnin-kengän nadäj bäräp täñitna Munapiktä bänep nadäj bäräpnin u yäpmäjkañ Anutu-ken butewaki man, ämatä täga yäjahänañi nämo, uterak yäjahäj nimik täyak. ^{27 e} Ude täñirän Anutu, äma täño bänep kañþpäñ nadäwanitä Kudupi Munapik täño nadäk u kawän tägak täyak. U imata, Munapiktä Anutu täño nadäk ugän iwatþpäñ Anutu täño kudupi ämawebeniye nin täñkentäj nimikta Anutu-ken yäjapik man yäk täyak.

Anutu täño bänep iron u täjþipinañi nämo

^{28 f} Unita nin nadäkamäj; Ämawebe Anututa gäripi nadäk täkañ, ämawebe Anututä iniken gärip terak yämagut päbä yepmañpani u jop yabäj äwaräkuk nämo täk täyak. Nämoinik, Anututä ini täjpewän imaka kudup ahäj yämik täkañ u täñkentäj yämikta ude täk täyak. ^{29 g} U imata, kunum kenta kome nämo pewän ahäjñkumän-ken uken Anututä iniken ämawebeniye u nadäj yämijñkuk. Täjkañ ämawebe u

^a 8:20 Stt 3:17-19 ^b 8:21 2Pi 3:13, 1Jo 3:2 ^c 8:23 2Ko 5:2-4; Gal 5:5 ^d 8:24 2Ko 5:7
^e 8:27 Sam 139:1, 1Ko 4:5 ^f 8:28 Efe 1:11 ^g 8:29 Kol 1:18; Hib 1:6

Nanaki unitäjo täktäk udegän tänpəŋ kuŋatta iwoyänpəŋ yepmaŋkuk. Ude täŋkuko unita nanak ämawebe mäyap irirä Jesutä u bämopi-ken noripaki intäjukun ahäwani ude it yämiŋkukotä it täyak. ³⁰ Tänpəŋ ämawebe yäput pəŋpəŋ inita iwoyäŋkuko u yämagut päbä yepmaŋpəŋ siwoŋi ämawebenaye yäŋ yäntäreŋ yämiŋkuk. Täŋkaŋ ämawebe siwoŋi ämawebenaye yäŋ yäntäreŋ yämiŋkuko unitä irit täga kaŋ-ahänəŋta iniken wäpi biŋam yäniŋ kireŋkuk.

³¹ ^h Tänpəkaŋ Anututä ude täk täyak unita jide yäne? Anututä täŋkentäŋ nimiŋirän netätä iwan täŋ nimiŋpəŋ täga tänpəŋ waneŋ? Kubätä täga nämo! ³² ⁱ Anututä kudän inide kubä täŋ nimiŋkuko u nämo nadäkaŋ? U nin kudup täŋkentäktä iniken nanaki-inik u nämo iyap taŋpəŋ iniŋ kireŋpewän äpuko unita ŋode bureni täŋ nimek; U oraŋ nimiŋpəŋ nanaki nimiŋkuko ukät imaka kudup bureni-inik api nimek! ³³ ^j Unitä Anututä ämawebe inita iwoyäŋkuko u man käbeyä-ken mominita yänpəŋ netätä äma uwä siwoŋi nämo yäŋ täga yäntäreŋ yämek? Ude nämo! Anututä ini ämawebe unita siwoŋi ämawebe yäŋ yäntäreŋ yämiŋkuko unita täga nämo! ³⁴ ^k Ba netätä Anutu täŋo kudupi ämawebe u geŋita biŋam täŋput yäŋ yäntäreŋ yämek? Kubätä täga nämo! Imata, Kristo Jesu ninta yänpəŋ kumbuk. Täŋkaŋ kumbani-ken nanik yäpməŋ pəŋaku kodak tewani unitä apiŋowä Anutu nan keru bure käda itkaŋ nin täŋkentäŋ nimikta iwet yabäk täyak unita ude täga nämo. ³⁵ Eruk Kristotä nadəŋ nimikinik täk täyak upəŋ imataken kubätä täga duŋ-wəŋpəŋ nipmaŋirän Kristo u inigän nin niningän api itne? Nadəŋ-bärəp ba komi nadənero unitä täga duŋ-wəŋpəŋ nipmaŋpek? Ba Jesuta yänpəŋ ämatä waki täŋ nimineŋo ba nakta jop irit unitä täga? Ba jäwəri-inik itne ba umuri gənaŋ itnero unitä täga täŋpek? Ba ämatä kuməŋ-kuməŋ nidəpnayəŋ täneŋo unitä täga duŋ-wəŋpəŋ nipmaŋpek? Nämoinik! ³⁶ ^l Bureni, Anutu täŋo man kudäntä imaka bärəpi udewani ahəŋ nimik täkaŋ unita ŋode yəŋahätäk;

Nin gəkŋo ämawebekaye itkaməŋ unita kadäni kadäni ninken nanik mäyap nidəpmäk täkaŋ.

Ba nibəŋirä tom nakta dəpmäk täkaŋ ude täk täkaməŋ. Sam 44:22

³⁷ ^m Upəŋkaŋ Jesu iron pähap täŋ nimiŋkuko unitä täŋkentäŋ nimiŋirän bärəpi u ba u ahəŋ nimik täkaŋ unitä bənep nadək-nadəkknin täga nämo tänpəŋ waneŋ. Nämoinik! Nin iwan u kudup irepmit-inik täk täkaməŋ. ³⁸⁻³⁹ Unitä nadəkinik ŋode täyat; Imaka kubätä Anututä ninta nadəŋ nimikinik täk täyak u täga ukät-pipinaŋi nämo. Nämoinik!

^h 8:31 Sam 118:6 ⁱ 8:32 Jon 3:16 ^j 8:33 Ais 50:8 ^k 8:34 Sam 110:1; Apos 7:55-56, 1Jo 2:1 ^l 8:36 2Ko 4:11 ^m 8:37 Jon 16:33

Anututä nadäŋ nimikinik täŋpäj Ekäninin Jesu Kristo nimiŋkuko unita kumäŋ-kumäŋ ba irit, aŋero ba mäjo wära kehäromi nitek u, imaka apiŋode ahäŋ nimik täkaŋ ba imaka kämi ahäkta yäwani u, ba imaka imaka kehäromi nitek u, ba imaka kunum terak nanik ba kome gänaŋ nanik ba imaka ätu kome pähap terak ittäŋ kukaŋ, imaka udewani unitä Anututä ninta nadäŋ nimikinik täk täyak u täga teŋpipinaŋi nämo.

Poltä iniken äbotta butewaki pähap nadäŋkuk

9¹⁻² Notnaye, ŋode täwera nadäwut; Juda ämawebenaye unita yäŋpäj näk kadäni kadäni bänepnatä butewaki nadäwätäk pähap bumta täk täyat. U jop nämo yäyat. Nämo, näk Kristo täŋo äma unita manna u bureni-inik yäŋ nadäwut. Ba Kudupi Munapiktä bänep nadäk-nadäkna kaŋ-iwarirän unita bänepnatä näk man bureni täwetat yäŋ nadätat. ³ ⁿ Butewaki! Näk jide täŋpäj nägät moräknaŋe, Isrel ämawebe äbot u täŋkentäŋ yämiŋira Kristota biŋam kaŋ täneŋ? Kristota biŋam täŋput yäŋpäj bänepna kädap ijik täyak u ŋode; Anutu täŋo kokwawak näkä terak ärowänkaŋ Kristo täŋo iwan äworeŋpäj guŋ ude irira Isrel ämawebenayetä näkŋo kome kaŋ yäput! yäŋ nadäk täyat. ⁴ ^o Isrel ämawebe uwä äbot jopi nämo, Anututä nanak ämawebenaye yäŋpäj iwoyäŋpäj yepmaŋkuk. Ude täŋkaŋ Ekänitä iniken mebäri yäŋhähäŋpäj yäwetkuk. Täŋpäj ämawebe ukät topmäk-topmäk kubägän täŋpäj бага man yämiŋpäj Anutu iniŋoret kädet siwoŋi u yäwetpäj yäwoŋäreŋkuk. Täŋkaŋ imaka säkgämän säkgämän täŋ yämikta yäŋkehäromtak man yäwetkuk. ⁵ ^p Täŋpäkaŋ äbot uwä oranin wäpi biŋam ikek bian itkuŋo unitäŋo äbekiŋe oraniŋe. Kristo uwä komegup ikek uken naniktä ahäŋkuk. Uwä Anutu bureni-inik, imaka kuduŋtagän täŋo intäjukun irirän wäpi biŋam tärek-täreki nämo iniŋoret täkäna! U Bureni!

⁶ ^q Täŋpäkaŋ apiŋo Isrel äbot u äbot gägäni kubä ude itkaŋ unita ŋode täga yäne ba nämo? Anututä yäŋkehäromtak man bian yäwetkuko uken bureni nämo pewän ahäŋkuk? Nämo, udetä nämo yäyat! Imata, Isrel ämawebe, Jekop täŋo tawaŋken nanik päke u kuduŋtagän Anutu täŋo nanakiŋe bureni, inita biŋam itta yäwani nämo. ⁷ ^r Ba udegän, Abraham täŋo äbotken nanik u kudup u Abraham täŋo oraniŋe bureni ude nämo itkaŋ. Nämo, Abraham täŋo oraniŋe mäyap upäŋkaŋ Anututä Abraham ŋode iwetkuk; Yäŋkehärom taŋkuro ude, oraŋkaye ahänayäŋ täkaŋ u yäpmäŋ daniŋpäj nanaka Aisak täŋo tawaŋ terak nanik u yabäwa oraŋkaye bureni api täneŋ. ⁸ ^s Täŋpäkaŋ man unitä mebäri ŋode niwoŋäretak; Ämawebe Abraham täŋo tawaŋken nanik u kudup Anutu täŋo oraniŋe bureni-inik ude nämo itkaŋ. Nämo, oraniŋe bureni-inik uwä

ⁿ 9:3 Kis 32:32 ^o 9:4 Kis 4:22; Lo 7:6, 14:1-2 ^p 9:5 Mat 1:1-16; Jon 1:1; Rom 1:25

^q 9:6 Nam 23:19; Rom 2:28 ^r 9:7 Stt 21:12 ^s 9:8 Gal 4:23

Anututä yänkehäromtak man Abraham iwetkuko uterak ahänkuŋo ugän. 9^t Eruk Anututä Abraham yänkehäromtak man iwetkuko u ɲode; Kadäni näkä nadätat-ken uken Sara nanak bäyanpän injirän äneŋi api äbet yän iwetkuk.

10^u Tänpakaŋ ugän nämo. Rebeka imaka, nanak yarä bäyanjuk. Tänpän nanak yarä bäyanjuk u nani Aisak, oranin pähap u kubägan. 11-12^v Tänpakaŋ Anutu iniken gärip kadäni kadäni iwatpän täk täyak udegän iwatpän äma inita biŋam yäpmän daniŋpän yepmak täyak. Ämawebe epän täktäki terak nämo yäpmän danik täyak. Nämo, ini-tägan äma yäpmän daniŋpän iwoyäk täyak. Unita nanak yarä u kädet waki ba täga nämo täŋkaŋ Rebeka koki-ken pen irirän Anututä Rebeka ɲode iwetkuk;

*Nanak intäjukun nanik uwä mäden nanik täŋo epän watä ämani ude
api irek yän iwetkuk.* Stt 25:23

13^w Unita Anutu täŋo mantä ɲode yäyak;

*Näk monäni Jekopta nadän imikinik täŋkaŋ tuäni Isota mäde ut
iminkut.* Mal 1:2,3

14 Unita jide yäne? Anututä ude täk täyak uwä kädet siwoŋi nämo täk täyak? Ude nämo! 15 Unita Anututä Moses ɲode iwetkuk;

*Näkä äma kubäta bänep iron täŋ imayän nadänpänjä u bureni täŋ imet.
Ba äma kubäta butewaki nadän imayän nadänpänjä u butewaki nadän
iminpän oraŋ imet.* Kis 33:19

16^x Unita ɲode nadäna; Anututä äma täŋo gärip ba unitäŋo täktäk terak nämo yäpmän daniŋpän yepmak täyak. Nämo, Anututä iniken nadäk-gärip tawaŋ uterak iwatpän kubä kaŋ-korekta nadänpänjä udegän täk täyak. 17^y Unitäŋo wärani kubä Anutu täŋo man kudän täwani terak pätak u ɲode; Anututä Isip kome täŋo intäjukun äma Fero ɲode iwetkuk; Mebäri ɲode unita nadän gamiŋira intäjukun äma wäp biŋam yäpmänpän itan; Gäkä terak kehäromina kwawak pewa ahänjirän biŋam nadänpän ämawebe wäpna biŋam komeni komeni api yänahän yäpmän kuneŋ yäk. 18^z Unita manbiŋam unitä ɲode niwoŋäretak; Anututä äma kubä kaŋ-korekta nadänpänjä u udegän täŋ imek. Täŋkaŋ Anututä äma kubä bänep nadäk-nadäki täŋpipiŋ imayän nadänpänjä iniken nadäk-gärip ugän iwatpän udegän täŋpek.

^t 9:9 Stt 18:14 ^u 9:10 Stt 25:21 ^v 9:12 Stt 25:23 ^w 9:13 Mal 1:2-3 ^x 9:16 Efe 2:8
^y 9:17 Kis 9:16 ^z 9:18 Kis 4:21, 9:12; Kis 14:4

¹⁹Tānpākaŋ in kubätä man u nadānpāŋ ŋode kāwep nāwerek; Netätä täga kehārom taŋpāŋ Anutu täŋo nadāk-gārip tawaŋ u täga irepmirek? Täga nāmo upāŋ imata āma nin ätu momininta kokwawak nadāŋ nimik täyak? Anutu ude uwä siwonŋi nāmo tāk täyak yāŋ nāwerek. ²⁰^a Tānpākaŋ yāŋyabāk udewani āmatä täga yānaŋi nāmo. Gāk āma jidewani unita Anutu ude goret täyan yāŋ iweren? Ude yāweno u ŋode bumik; Kābotinik kubätä āma u tāŋpeko u ŋode täga iwerek? Gāk imata nāk goret ude tän? ²¹^b Ude nāmo! Äma kābot tāŋpani kubätä iniken gārip iwatpāŋ gāŋ yāpmāŋpāŋ kābotinik yarä tāŋpek. Kubä säkgāmān, āŋnak-āŋnak tākta. Tāŋkaŋ kubāwä jiraŋ pekta tāŋpek. Ude tāŋpeko unita goret täyak yāŋ täga yāwen? Nāmoinik!

²²Tānpākaŋ Anututä tāŋkuko u udewanigān. U iniken kokwawak kwawak pewa ahāŋirān kehāromina kaŋpāŋ nadāwut yāŋpāŋ ŋode tāŋkuk; Kābot kokwawaki yāpmākta biŋam tākaŋ uwä bārāŋeŋ tāŋpān wanaŋipāŋ kadāni kāroŋi kehārom taŋpāŋ kwikinik it yāpmāŋ ābuk. ²³^c Tānpākaŋ udegān, iniken bānep iron tāgagāmān-inik u kwawak pewān ahākta kābot butewakini yāpmākta biŋam tākaŋ uterak ironi u piŋ yābatkuk. Tāŋpāŋ āmawebe uwä irit täga, wāp biŋam ikek u yāmikta bian yāpmāŋ daniŋpāŋ yepmaŋkuk. ²⁴Tāgagāmān kubä! Ämawebe u uwä nin Anututä ini nimagutkuko u. Tāŋkaŋ āmawebe nin Juda ābotken nanik ugān nāmo, guŋ ābotken nanik imaka, bok nimagutkuk. ²⁵Unita guŋ ābotta nadānpāŋ Anututä profet Hosea meni-ken ŋode yāŋahāŋkuk;

*Nāk āmawebe nākŋo ābotken nanik nāmopāŋ Nākŋo āmawebenaye
yāŋ api yāweret.*

*Ude tāŋkaŋ āmawebe nadāŋ yāmikinik nāmo tāŋkuro unita bānepna
gāmāni yāŋ api yāweret. Hos 2:23*

²⁶ *Tānpākaŋ bian āma ābot u Nākŋo ābot nāmo yāŋ yāwetkut. Eruk kome
ude yāwetkut-ken ukengān ŋode api yāweret; In Anutu irit māhemi
nākŋo nanaknaye yāŋ api yāweret. Hos 1:10*

²⁷Tānpākaŋ Aisaiatä udegān Isrel āmawebeta nadānpāŋ man ŋode yāŋahāŋkuk;

*Isrel āmawebe māyap, mobä jiraŋ ume terak nanik ude ahāŋ uyinayāŋ
täŋo upāŋkaŋ uken nanik yarä-gāŋpāŋ api yāmaguret.*

²⁸ *U imata, Ekānitä komen āmawebe manken yepmaŋpāŋ bārāŋeŋ api
täŋpān waŋ moreneŋ. Ais 10:22,23*

²⁹Tānpākaŋ unitagān yāŋpāŋ Aisaiatä man kubä pen ŋode yākgān tāŋkuk;

^a 9:20 Ais 29:16, 45:9 ^b 9:21 Jer 18:6 ^c 9:23 Rom 8:29; Efe 1:3-12

*Ekäni kehäromi mähemitä ämawebe yerita yänpäj yarägän nämö
yepmaņkuk yäwänä Sodom Gomora paot moreņkuņo ude paot
morenam.*

Ais 1:9

Isrel äbottä Anutu mäde ut imiņkuņ

^{30 d} Eruk man päke ŋonitäņo mebäri jide? U ŋode; Äma guņ äbotken nanik Anutu iņamiken siwoņi itta epäni nämö täņpanipäj Anututä siwoņi ämawebe yäj yäņtäreņ yämiņkuk. Yäņtäreņ yämiņkuko uwä nadäkiniki unitagän yänpäj. ^{31 e} Täņ, Isrel ämawebe uwä Anutu iņamiken siwoņi ämawebe itta komi epän terak Moses täņo бага man iwatna yäkņat täņpä waņkuņ. ^{32 f} Mebäri ŋodeta täņpä waņkuņ; U Anututä yäpän-siwoņ tawäpäj yepmaņpekta nadäkiniki Anutu terak nämö peņkuņ. Nämö, iniken komi epäni uterak Anutu iņamiken siwoņi ämawebe api itne yäj nadäņkuņ. Butewaki, u mobä pähap uterak jänani yäputkaņ maņkuņo bumik. ^{33 g} Mobä unita Anutu täņo man kudän täwani kubä ŋode pätak;

*Nadäkaņ? Näk mobä kubä ämatä jänani yäputta Jerusalem komeken
peņkut. Uterak jänani yäputkaņ api maņdäpneņ yäk.*

*Täņpäkaņ äma kubätä unita nadäkinik täņpayäj täko uwä nadäkiniki
täņo bureni yäpmäkta pära nämö api täņpek.* *Ais 8:14, 28:16*

10 ¹ Unita notnaye, näk bureni ŋode täwera nadäwut; Juda ämawebe, näkņaken äbotnaye uwä Anututa biņam kaņ irut yänpäj bänepna kädäp ijiņirän Anutu-ken yäņapik man yäk täyat. ² Unitäņo täktäki u nadäkinik täyat. U Anutu iwatta epäni taņi täk täkaņ upäņkaņ kädet Anututä gäripi bureni nadäk täyak u nämö nadäwä tärek täkaņ. ³ Anututä kädet iwatpäj siwoņi ämawebe yäj yäņtäreņ nimik täyak u nämö nadäwä tärewäkaņ iniken kehäromi terak Anutu iņamiken siwoņi ämawebe itta epäni täņpäj kuņatkuņ. Täņkaņ kädet Anututä iwatpäj ämawebeta siwoņi ämawebe yäj yäņtäreņ yämik täyak u mäde ut imiņkuņ. ^{4 h} Kädet uwä Kristo. Kristotä äbäņpäj бага man terak Anutu iņamiken siwoņi irit täņo kädet u däpmäņ täreņpäj kädet kodaki kubä pewän ahäņkuk. Uwä ŋode; Ämawebe nadäņ imikinik täk täkaņ u kudup Anututä siwoņi ämawebe yäj yäņtäreņ yämik täyak.

Kuduptagän Anututa biņam täga tänaņi

^{5 i} Täņpäkaņ бага man iwatpäj Anutu iņamiken siwoņi irit kädetta Mosestä ŋode kudän täņkuk; Äma kubätä jukuman бага man terak pätak u iwarayäj täko uwä бага uterak irit kehäromita biņam api täņpek. ^{6 j} Mosestä бага man iwat-iwatta ude yäņkukopäj nadäkinik kädet

^d 9:30 Rom 10:20 ^e 9:31 Rom 10:2-3 ^f 9:32 Ais 8:14 ^g 9:33 1Pi 2:6; Rom 10:11

^h 10:4 Mat 5:17; Jon 3:18 ⁱ 10:5 Rom 7:10; Gal 3:12 ^j 10:6 Lo 30:12-14

iwatpāḡ Anutu iḡamiken siwoḡi itta man kubā ḡode pātak; Injin-tāgān ḡode yāneḡta; Kunum gānaḡ netātā tāga āronḡpāḡ Kristo imagut yāpmāḡ āpek? Ude nāmo yāneḡ! U āpuko uba! ⁷Ba ḡode imaka yāneḡta; Netātā kumbani yotpārare-ken tāga āpmonḡpāḡ Kristo kumbani-ken nanik imagut yāpmāḡ abek? Ude imaka, nāmo yāneḡ. U akuḡkuko uba!

⁸Ude nāmo, man unitāḡo kukḡini u ḡode kudān tāwani; Anutu tāḡo man u dubinjin-ken itak. U mejin-ken ba bāneḡjin-ken itak u. Tāḡpākaḡ man uwā nadākinik pewā ahāk-ahāk man bureni nintā yāḡahāk tākamāḡ ubayāḡ. ⁹Bureni, mejintā Jesu u Ekāninin yāḡ yāḡahāḡit, bāneḡjintā Anututā Jesu kumbani-ken nanik yāpmāḡ akuḡkuko unita nadākinik tāḡ imiḡirā Anututā ini api tāmagurek. ¹⁰U mata, bāneḡnintā Jesuta nadākinik tāḡitna Anututā siwoḡi āmawebe yāḡ yāḡtāreḡ nimik tāyak, ba menintā nadākiniknin u yāḡahāḡitna inita biḡam nimagut tāyak. ¹¹^k Man unita Anutu tāḡo man muḡipi kubā ḡode kudān tāwani; Āma kubātā unita nadākinik tāḡpayāḡ tāko uwā nadākiniki tāḡo bureni yāpmākta pāra nāmo api tāḡpek. ¹²^l Tāḡpākaḡ man unitā āmawebe ābot terak nāmo yāpmāḡ danik tāyak. Juda ābotken nanik ba guḡ ābotken nanik u tāgagān. Ekāni kubā unitāgān āmawebe kuduḡtagān tāḡo Ekāni. Uita āmawebe netātā Ekāni tāḡkentāḡ nimi yāḡ yāḡpāḡ yāḡapik tākaḡ unita iron sākgāmān tāḡ yāmik tāyak. ¹³^m Unitawā Anutu tāḡo mantā bureni ḡode yāḡahātak; Netātā Ekāni tāḡkentāḡ nam yāḡpāḡ gera yāk tākaḡ uwā Ekānitā inita biḡam api yāmagurek.

¹⁴Upāḡkaḡ Ekānita nadākinik nāmo tāneḡo uwā jide tāḡpāḡ tāḡkentākta gera yāneḡ? Ba unitāḡo manbiḡam nāmo nadāneḡo u jide tāḡpāḡ Ekānita nadākinik tāneḡ? Ba āma kubātā manbiḡam u nāmo yāḡahāweko uwā jide tāḡpāḡ manbiḡam u nadāneḡ? ¹⁵ⁿ Ba manbiḡam yāḡahākta āma kubā nāmo tewā kweko uwā netātā manbiḡam yāḡahāḡirān nadāneḡ? Tāḡpākaḡ manbiḡam yāḡahāwani unita Anutu tāḡo man ḡode kudān tāwani; Āma manbiḡam tāgagāmān yāpmāḡ ābāk tākaḡ unitāḡo kuroḡi sākgāmān yāḡ yāwut!

¹⁶^o Upāḡkaḡ waki! Juda āmawebe kuduḡtā Manbiḡam Tāga u nāmo iyap tāḡpāḡ iḡitkuḡ, kubākubā-tāgān. Uita Aisaiatā ḡode yāḡkuk; Ekāni, manbiḡam yāḡahāḡitna netātā nadāwān bureni tāḡkuk? ¹⁷^p Uita nadākinik burenita ḡode yāna; Manbiḡam yāḡahāḡirā nadāk tākaḡ unitā nadākinik pewān ahāk tākaḡ. Tāḡkaḡ manbiḡam jopi kubā nāmo, Kristo tāḡo manbiḡam u. ¹⁸Upāḡkaḡ Juda āma u jide? Manbiḡam uwā nāmo kāweḡ nadāḡkuḡ? Nāmo, u nadāḡkuḡ! Anutu tāḡo mantā unita ḡode yāyak;

Mani kotāktā komeni komeni kuḡarirān āmawebe kuduḡtagān nadāḡkuḡ.

Sam 19:4

^k 10:11 Rom 9:33 ^l 10:12 Apos 15:9 ^m 10:13 Jol 2:32 ⁿ 10:15 Ais 52:7

^o 10:16 Ais 53:1; Jon 12:38 ^p 10:17 Jon 17:20

¹⁹Eruk, näkŋo yänjabäk kubä pen ŋode; Isrel ämawebe uwä guŋ ämawebetä komeni yäpmänpäj Anututa biŋam api täneŋ yän nämo käwep nadänkuŋ? Nämo, u nadänkuŋ! Unita bianä Anututä Moses meniken ŋode yänjuk;

Juda äbottä näkken äneŋi äbut yän nadänpäj ämawebe äbot nämo tänpäni, guŋ äbot kubäta iron api täŋ yämet yäk.

Ude täŋira Juda äbottä kaŋkaŋ bänepi wawäpäj ninta täŋ niminaŋi yän api nadäneŋ.

Lo 32:21

²⁰Tänpäkaŋ Moses täŋo man u yän-kentänpäj Aisaiatä kwawakinik ŋode yänhäŋjuk;

Äma näka nämo yän-wäyäkŋewani u ahän yämiŋpäj yämagurira nabänkuŋ.

Ais 65:1

²¹Tänpäkaŋ Isrel ämawebeta yänpäj Anututä ŋode yäkgän täŋjuk;

Ämawebe gwäki täpäni ärowani täŋ namik täkaŋ u yämagutta kepma käroŋ ket kewatkaŋ it täyat.

Ais 65:2

Anututä Juda äbot kudup nämo yepmaŋjuk

11 ¹ Unita jide nadäkaŋ? Anututä iniken ämawebeniye mäde ut yämiŋjuk? Nämo inik! Näk imaka, Isrel äma ba Abraham täŋo nägät moräk kubä. Näk Benjamin täŋo äbotken nanik unita Anututä Isrel ämawebe kuduŋtagän mäde ut yämiŋjuk yän täga nämo yäne. ² Unita ŋode yäwa; Ämawebe äbot nämo ahänjirä Anututä inita biŋam yänpäj iwoyäwani unita mäde nämo inik ut yämiŋjuk. Jide? In Anutu täŋo man kudän terak Elaija täŋo manbiŋam unita nämo nadäkaŋ? Elaija uwä Isrel ämawebe manken yepmakta yänpäj Anutu-ken ŋode yänapiŋjuk; ³ Ekäni, ämawebe ŋo gäkŋo profetkaye däpman-pewä kumbäpäj alta ganiŋ oretta tänpäni u kudup wärämüt tänpä kuŋkuŋ. Täŋkuŋo profet morek-morek näk imaka, kumän-kumän nutnayän epäni täkaŋ. ⁴ Ude yänjirän Anututä kowata jide iwetkuk? Ŋode iwetkuk; Ude nämo! Ämawebe 7,000 ude näkŋata biŋam iwoyänjira uwä anutu jopi Bal unita gukut imäpmok nämo täŋ imik täkaŋ yäk. Gäk kubägän nämo yän iwetkuk. ⁵ Eruk, u udegän kadäni ŋoken Juda äbot päke u gänaŋ nanik äbot täpuri Anututä ironita yänpäj inita biŋam iwoyänjukoko itkaŋ. ⁶ Ämawebe iwoyänjukoko uwä, iniken iron terakgän iwoyänjuk, ämawebe

^q 11:1 1Sm 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5 ^r 11:3 2Kn 19:10,14 ^s 11:4 1Kn 19:18

^t 11:5 Rom 9:27 ^u 11:6 Gal 3:18

unitäno täktäkita yänpän nämo. Nämo, täktäkita yänpän iwoyänjkuko yäwänäku iron tänjkuuko uwä iron bureni nämo yän nadäktäkäne.

^{7v} Unita ñode yäna; Isrel ämawebetä Anutu inamiken siwoñi itta pipiri pähap tänjkuopän tänpä wañkuñ. Upänkañ äbot uken nanik Anututä iwoyänjkuko u imaka bureni u kañ-ahänkuñ. Tänpäkañ ätu päke uwä Anututä iniken mani u nadäkta bänep nadäk-nadäki tänpipinjkuk. ⁸Unita ñode kudän täwani;

Anututä bänep nadäk-nadäki tänpän guñ tañkuñ. Ais 29:10
Tänpäkañ dapuri tänpipinjpän jukuni yäpurän guñ tawäpän yepmañjkuko
it yäpmänj äbäkañ. Lo 29:4

^{9w} Tänpäkañ unitagän Devittä ñode yäkgän tänjku;

Ärawa äñnak-äñnakitä buñeptä-yän däpmänjirän komi kañ nadäwut.
Bureni, äñnak-äñnakitä momi-ken yepmañpänkañ kowata kañ yäput
yäk.

¹⁰ *Tänpäkañ dapuri tänpewän bipmän utpän bäräpitä kotañ yäwarirän*
mädeni kañ muget yäpmänj kut. Sam 69:22,23

Anututä guñ äbot yämagutta man

^{11x} Man ude pätak unita jide? Isrel ämawebetä Jesu mäde ut iminjpän mañkuño u mañpän makinik tänjkuñ ba nämo? Nämo, ini wakiwaki tänjkuño unita Anutu täño yäpätägak epän bureni guñ äbotken ahänjkuk. U ahänjkuko uwä mebäri ñodeta; Isrel äbottä ninta täñ niminañi tänjkuñ yän nadänjpän äneñi Anutu-ken äbäkta Anututä guñ äbot yämagutkuk. ¹²U kawut! Isrel äbot täño wakiwaki unitä tänpewän imaka tägagämän kubä komen ämawebe kudupta ahänj yämiñkuk. Bureni, iron Isrel äbottä mäde ut iminjkuno unitä guñ äbotken nanikta täñkentäk pähap ahänjkuk. Eruk, Isrel täño wakini terak imaka tägagämän kubä ahänjkukopän Juda äma äneñi bänepi äyänjputpän Anutu-ken kukta yäwani u kudup Anututa biñam tänayänj täkañ-ken uken Anututä iron pähap jidewani upän api pewän ahäwek?

¹³Eruk, guñ äbotken nanik nadäkinik tänpäni, in man ño täwera nadäwut; Anututä guñ äbot täño aposoro ude itta yänpän naniñ kireñkuko unita nadäwa ärowani tänpäpänj oretoret täyat. ¹⁴Guñ äbot inken epän ude tänpäpänj nägät moräknaye ätutä kañkañ koki wawäpänj bänepi äyänjputpän Anututa biñam kañ tänpäpänj yän nadätat. ¹⁵Tänj, Anututä ämawebe äbot u mäde ut yämiñkuk-ken uken ämawebe gägäni Anutu täño iwan ude itkuñopänj Anututä inikät bänep kubägän itta

^v 11:7 Rom 9:31 ^w 11:9 Sam 35:8 ^x 11:11 Apos 13:46; Rom 10:19

yāmagutkuk. Tānpākaŋ Anututā Juda ābot u āneŋi not tāŋ yāmayāŋ tāko unita jide yāwet? U tāgagāmān-inik kubā, kumbanitā kodak taŋpāŋ āneŋi akuneŋo ude bumik. ¹⁶y Unita man wārani kubā ŋode tāwera nadāwut; Ketem intājukun nanik epān kodaki-ken yāpmāŋpāŋ Anututa biŋam peŋ imineŋ. Ude tāneŋo uwā epān uken nanik ketem u kudup Anututa biŋam tāneŋ. Ba udegān, āma kubātā pāya kubā tāŋo jāwāri Anututa biŋam iwoyāweko uwā kujari kānani kudup u Anututa biŋam tāŋpek.

¹⁷z Tānpākaŋ Isrel āmawebe uwā olip pāya piwani kubā ude wani upāŋ Anututā kānani ātu tokāt tāŋpān kuŋkuŋ. Tāŋ, guŋ ābotken nanik in uwā olip pāya āgwāri tāŋo kānani ude wani upāŋ Anututā yāpmāŋpāŋ olip pāya piwani tāŋo kānani tokāt tāŋpān kuŋkuŋo u komeni-ken yāpurārātkuk. Yāpurārātkuko unita olip pāya tāga unitāŋo umenitā kānani, iniken ba in yāpurārani uteragān tepmāŋ towiŋirān sākgāmān it tākaŋ. ¹⁸a Upāŋkaŋ kānani madāŋ tāŋpā kwani unita nadāwā āpani tāŋpāpāŋ inŋinta nadāwā ārowani nāmo tāneŋ. Nāmoinik, in kānanitā jāwārita nāmo towik tāyak. Nāmo, jāwāritā ume yāpmāŋkaŋ kānani in tepmāŋ towik tāyak.

¹⁹Tānpākaŋ inā ŋode kāwep yāneŋ; Anututā olip pāya kānani madāŋ tāŋpān kuŋkuŋo u komenita nin yāpurārāta nadāŋpāŋ madāŋkuk. ²⁰b Bureni, Anututā ude tāŋkuko upāŋkaŋ Anututā kādet ude tāŋkuko unitāŋo mebāri ŋode; U nadākinik nāmo tāŋkuŋo unita madāŋ tāŋpān kuŋkuŋ. Tānpākaŋ inā nadākinikjinta yāŋpāŋ tāmagut pābā yāpurārātkuk. Unita tāga itkamāŋ yāŋkaŋ biŋam nāmo yāneŋ. Nāmo, umuntāneŋ! ²¹Imata, Anututā Juda nanik, olip pāya tāŋo kānani bureni ude nāmo yabāŋ koreŋkuko unita in ārowani kudān ude tāŋpāwā in udegān nāmo api tabāŋ korewek. ²²c Unita Anutu tāŋo tāktākita ket nadāneŋ; Anutu u bānep kwini kādet bok, komi kādet bok tāk tāyak. Unitāŋo mebāri ŋode; Āmawebe māde ut imik tākaŋ uwā komi epān kādet terak yāmagut tāyak. Tānpākaŋ in orakoraki terak pen kuŋarirā Anututā api oraŋ tamik tāŋpek. Tāŋ, inā ude pen nāmo kuŋatnayāŋ tāŋo uwā in imaka, api tokāt tāŋpān kuneŋ. ²³Tānpākaŋ Juda ābot madāŋ tāŋpān kuŋkuŋo uwā nadākinik pewā putārewani u āneŋi tāŋkehārom tānayāŋ tāŋo uwā Anututā āneŋi yāpmāŋ pābā kujarini terak api yāpurārārek. U tānaŋi nāmo yāŋ nāmo nadāneŋ. Nāmo, Anututā āneŋi tāga api yāpurārārek. ²⁴Imata, guŋ ābotken nanik inā olip pāya āgwāri tāŋo kānanipāŋ tokāt pābā olip pāya piwani terak nāmo yāpurārātŋaŋipāŋ yāpurārātkuk. Upāŋkaŋ Juda nanik uwā olip pāya piwani unitāŋo kānani tokāt tāŋpān kwani unita Anututā āneŋi tāga yāpmāŋ pābā iniken kujari uterak pidāmigān yāpurārārek.

^y 11:16 Nam 15:17-21; Ese 44:30 ^z 11:17 Efe 2:11-19 ^a 11:18 Jon 4:22

^b 11:20 Rom 12:16 ^c 11:22 Jon 15:2,4; Hib 3:14

Anututä Juda äbot kudup api yämagurek

^{25 d} Eruk notnaye, man kubä käbop itkuko unitäjo mebäri nämo nadänkañ injinta nadäwä ärowani tänejo udetä täwera ket nadäwut; Man uwä ñode; Isrel ämawebe bänep nadäk-nadäkita Anutu täjo man nadäkta mäde ut imiñkujo u pen inidegän nämo api it yäpmän kuney. Nämo, Anututä guñ ämawebe udetä näka biñam kañ täñput yäj nadäk täyak u täreñirän Isrel ämawebe täjo bänep nadäk-nadäki u äneji api pirärewek. ^{26 e} Kädet uterak Anututä Isrel ämawebe kudup äneji inita biñam api yämagurek. Unita Anutu ini meni-ken nanik man kudän täwani ñode pätak;

Waki kerik-ken nanik yämagurani äma kubä Saion komeken nanik api äbek.

Äbänpän Jekop täjo äbottä näka peñawäk täñpani u yäpän-siwon tawäpän api yepmañpek.

²⁷ *Tänkañ momini peñ yämayän täyat-ken ugän ämawebe-kät topmäk-topmäk kubägän u api täñpet yäk.* *Ais 59:20,21, 27:9*

²⁸ Eruk, Isrel ämawebe u Manbiñam Täga u nadäkta bitnäñkujo unita Anutu täjo iwan ude äworeñkuñ. Ude täñkujo unitä guñ äbot ämawebe in täñkentän tamiñkuk. Upänkañ yäput peñpän Anututä ämawebe u inita biñam iwoyän yepmañkuko unita yänkehäromtak mani oraniye yäwetkuko unita yänpän pen nadän yämik täyak. ²⁹ Imata, Anututä äma inita biñam yäpmän daniwekopän äneji mäde täga nämo ut yämek. Ba imaka tägatäga yäniñ kirewekopän äneji täga nämo yäyomägarek. ³⁰ Täñpäkañ guñ äbot ämawebe inä bian Anututa peñawäk täñ imik täñkuñopän apiño Isrel äbottä täñirä in uwä Anutu täjo butewakini yäpmänpän itkañ. ³¹ Täñpäkañ Isrel ämawebe imaka, Anutu täjo man peñawäk täñkuñopän Anutu täjo butewaki intä yäpujo udegän yäpmäktä yäwani. ^{32 f} Unitäjo mebäri u ñode; Anututä butewakini ämawebe kudup terak kwawak pewän ahäj yämikta nadänkuko unita ämawebe kuduptä peñawäk täjo topmäk-topmäk terak itta yäniñ kireñkuk.

Anutu iniñoret tākāna!

³³ *Yäke! Anutu täktäki ba nadäk-nadäki gwägu ude tokñek pätak, äpmonpani pähap! U inide kubä täk täyak.*

^d 11:25 Rom 12:16; Luk 21:24; Jon 10:16 ^e 11:26 Mat 23:39; Sam 14:7 ^f 11:32 Gal 3:22, 1Ti 2:4

Unitäjo nadäk tawaŋ mebari nadäna tärenaŋi nämo ba unitäjo täktäki netätä kaŋpäŋ nadäwän tärenej?

34 ^g *Äma netätä Anutu täjo nadäk u kaŋpäŋ nadäwän tärewek? Ba äma netätä jukuman täga iwerek?* Ais 40:13

35 *Ba äma netätä Anututa imaka kubä intäjukun iniŋ kirewänkaŋ unita yäŋpäŋ Anututä kowata imek?* Jop 41:11

36 ^h *Nämoinik! Anututä ini-tägän imaka imaka täŋpewän ahäŋkuŋo unita imaka imaka unitäjo mebari bureni-inik itak.*

Imaka imaka u kudup inita biŋam itkaŋ.

*Unita wäpi biŋam peŋyänek ikek ärowani pen pat imiŋ yäpmäŋ kuyon!
U Bureni.*

Gupnin Anututa ärawa ude iniŋ kirene

12 ¹ Eruk notnaye, Anututä butewaki pähap nadäŋ nimiŋkuko unita ŋode peŋ täwetat; Kome terak it yäpmäŋ kunayäŋ täjo udegän in gupjin irit kuŋat-kuŋatjin kudup Anututa biŋamgän ärawa ude iniŋ kirek täkot. Täŋkaŋ kudupigän itkaŋ kädet Anututä ini gäripi nadäk täyak ugän iwatpäŋ täneŋ. Kudän udewanitä Anutu iniŋ oretoret kädet bureni täyak. ² Täŋkaŋ komen äma täjo irit kuŋat-kuŋat kädettä äneŋi tämagureko udetä nadäŋ täpäneŋpäŋ kuŋatneŋ. Täŋkaŋ bänep nadäk-nadäkjin piräreŋirä Anututä nadäk kädet kudupi kubä kaŋ täwoŋärewän. Ude täŋirän irit kuŋat-kuŋatjin udegän kodakigän kaŋ ahäwän. Ude täŋkaŋ Anutu täjo nadäk kädet, imaka täga, siwoŋi-inik, Anututä ini gäripi nadäk täyak ude nadäwä tärewäpäŋ täga api iwatneŋ.

³ Täŋpäkaŋ Anututä orakorak namiŋkuko uterak jukuman in kubäkubätä nadäkta ŋode täwera nadäwut; Injinta nadäwä ärowani-inik nämo täneŋ. Nämo, Anututä nadäkinik in kubäkubäta tamani uterak nadäk ba kehäromi jide iŋitkaŋ u ket kaŋpäŋ nadäwä tärewäpäŋ uteragän kuŋat täkot. ⁴ Imata, äma nin gupnin kubägän upäŋkaŋ gupnin täjo moräki moräki mäyap itkaŋ uwä epän mebari inigän inigän täk täkaŋ. ⁵ Udegän äbot täŋpani nin imaka, ämawebe mäyap itkamäŋ upäŋkaŋ Kristo terak gupnin täjo moräki moräki ude, yäpurärätpäŋ kubägän itkaŋ täŋkentäk kowata kowata täkta yäwani. ⁶ Unita Anututä nin kubäkubäta orakoraki terak nadäk mebari mebari iron ude nimiŋkuk. Iron unita nämo iyap täne. Nämo, äma kubä Anutu täjo meni jinom yäpmäŋpäŋ yäŋahäkta iron imani uwä nadäkiniki jide päreko uteragän yäŋahäk täŋpek. ⁷ Ba äma kubä äbot täŋpanita watä epän täŋ yämikta iron imani uwä udegän täŋ yämek. Ba äma kubä Anutu täjo man kädet

^g 11:34 Ais 40:13, 1Ko 2:16 ^h 11:36 1Ko 8:6 ⁱ 12:1 Rom 6:11,13, 1Pi 2:5; Jon 4:24

^j 12:2 Efe 4:23; Efe 5:10,17 ^k 12:3 1Ko 12:11; Efe 4:7 ^l 12:4 1Ko 12:12

^m 12:5 1Ko 12:27; Efe 4:25 ⁿ 12:6 1Ko 12:4-11, 1Pi 4:10-11

yawetpāṅ yāwoṅjārek tākta iron imani uwā epān u tāṅpek. ^{8°} Ba āma kubātā āma bānepi tāṅpidām takta iron imani uwā udegān tāṅpek. Ba āma kubā āma jāwāri tāṅkentāṅ yāmikta iron imani uwā iron taṅi tāṅ yāmek. Tāṅpākaṅ āma kubātā āmawebe tāṅo intājukun ude itta iron imani uwā gwāk pimiṅpāṅ yabāṅ yāwat epān sākgāmān tāṅpek. Ba āma kubā āmawebeta butewaki nadāṅ yāmikta iron imani uwā bānep oretoret terak tāṅkentāṅ yāmiṅtāṅ kuṅarek.

Ābot tāṅpani tāṅo irit kuṅat-kuṅat

^{9p} Tāṅpākaṅ iron tāktāk kādet u bānep nadāk-nadāk ikek tāneṅ. Jop gup-tāgān nāmo tāneṅ. Tāṅkaṅ kādet wakita tarāki nadāṅpāṅ kādet tāga u iṅit-inik tāk tākot. ^{10q} Tāṅkaṅ ābot tāṅpani notjiyeta nāgāt morāknin yāṅ nadāṅpāṅ gāripi kowata kowata nadāk tākot. Ude tāṅkaṅ injin āpani itkaṅ notjiye oraṅ yāmik tākot. ^{11r} Tāṅpāṅ Munapik tāṅo kādāp bānepjinken iṅiṅirān Ekānita yāṅpāṅ epān kehāromigān tāk tākot. ^{12s} Tāṅpākaṅ Ekānita bureni-inik api nimagurek yāṅ nadākinik tāk tākaṅ unita oretoret terak kuṅat tākot. Tāṅkaṅ bārāpi ahāṅ tamāwā kwikinik it tākot. Tāṅpāṅ Anutu-ken yāṅapik man yākta gaṅani nāmo tāneṅ. ^{13t} Tāṅpākaṅ Anutu tāṅo kudupi āmawebe ātu ketem tuṅumta wāyāknjek epān tāk tākaṅ u tāṅkentāṅ yāmik tākot. Ba āma yāmagut yāpmāṅ pāṅku yotjinken iron tāṅ yāmikta pidāmtak tākot.

^{14u} Tāṅpākaṅ āma ātutā waki tāṅ tamiṅirā Anututā tāṅkentāṅ yāmikta yāṅapik tākot. Waki tāṅ yāmikta nāmo yāṅapineṅ. Nāmo, Anututā sākgāmān tāṅ yāmikta yāṅapik tākot. ^{15v} Tāṅkaṅ āma kubātā imaka kubāta oretoret tāṅpānā ukāt oretoret bok tāk tākot. Tāṅ, āma kubātā konām butewaki tāṅpānā ukāt bok udegān tāk tākot. ^{16w} Ude tāṅkaṅ āmawebe-kāt bānep kubāgān tāṅpeṅ kuṅat tākot. Tāṅpāṅ injinta nadāwā ārowani nāmo tāṅpāpāṅ epān āpani tākta nāmo bitnāneṅ. Ba injinta nadāk-nadāknin ārowani nikek yāṅ nāmo nadāneṅ.

^{17x} Tāṅpākaṅ āma ātutā kādet waki tāwoṅjārenjirā kowata kādet waki terakgān nāmo dāpmāṅ tāreneṅ. Nāmo, kādāni kādāni āmawebe kudup iṅamiken nadāṅ dāmiṅpāṅ siwoṅjigān kuṅat tākot. ^{18y} Tāṅkaṅ injin yāṅwawak tāṅpāṅ āmik tākta nāmo nadāneṅ. Nāmo, kādāni kādāni āmawebe-kāt bānep kubāgān tāṅpāṅ itta epāni tāk tākot. ^{19z} Unita notnaye, waki tāṅ tamiṅirā kowata waki nāmoinik tāṅ yāmīneṅ. Nāmo, bārāpi u Anututa iniṅ kireṅjirā iniken kokwawakitā kowata dāpmāṅ

° 12:8 2Ko 9:7 p 12:9 1Ti 1:5, 1Pi 1:22; Amo 5:15 q 12:10 2Pi 1:7; Plp 2:3

r 12:11 Apos 18:25; Rev 3:15 s 12:12 1Te 5:17 t 12:13 Hib 13:2 u 12:14 Mat 5:44; Apos 7:60, 1Ko 4:12 v 12:15 Sam 35:13 w 12:16 Rom 15:5, 11:20; Snd 3:7; Ais 5:21
x 12:17 1Te 5:15 y 12:18 Mak 9:50; Hib 12:14 z 12:19 Lo 32:35; Mat 5:39; Rom 13:4, 1Te 1:6-7; Hib 10:30

tärewayän yänpänjä u ini api nadäwek. Unita Anutu täño man ñode kudän täwani; Ekänitä ñode yäyak; Kowata yämik-yämik uwä näkño epän. Kowata näkña api däpmän tärewet yäk. ^{20^a} Waki nämo täñ yämiñkañ Anutu täño mantä yäyak udegän ñode täneñ;

*Iwankaye kubätä nakta iwäwä ketem imen,
ba umeta iwäwä ume imi näñpek.*

Ude täñ imeno uwä iniken täktäki waki unita mäyäk nadäwek.

Snd 25:21,22

²¹ Täñpäkañ irit kuñat-kuñatjinta watä nämo irirä kädet wakitä intäño kehäromjin yäpmän äpekta. Ude nämo, kädet waki täño kehäromi yäpmän äpakta kowata kudän täga upän täk täkot.

Nin gapman gämori-ken it täkäna

13 ^{1^b} Äma kuduptagän gapman täño mani buramineñ. U imata, Anututä nämo iwoyäweko uwä gapman kubä täga nämo irek. Gapman täño kehäromi uwä Anutu-ken nanik unita gapman komeni komeni yabän yawat epän täñpäñ it yäpmän kukañ uwä Anututä iwoyänpäñ yepmañpani. ² Mebäri unita äma kubätä gapman täño man utpäñ imaka Anututä ini pewän ahäwani u urek. Äma ude täk täkañ uwä kowata ini yäpmäkta biñam täkañ. ^{3^c} Täñpäkañ äma irit kuñat-kuñari täga uwä äma intäjukun it yämik täkañ unita nämo umuntak täkañ. Täñ, äma kudän waki täk täkañ unitä uyaku umuntäneñ. Unita in gapmanta täñmun-umunkät nämo kañ kuñatnayän nadänpänjä eruk imaka tägagänpäñ täñpeñ kuñat täkot. Imaka tägagänpäñ täñpeñ kuñarirä gapmantä in tabänjirän api tägawek. ^{4^d} U imata, gapman uwä Anutu täño epän watä äma, inta yänpäñ iwoyän tamani. Täñpäkañ in waki täneño uwä gapmanta umuntäneñ. U imata, kowata yämikta kehäromi jop nämo yämani. Nämo, uwä Anutu täño watä epän äma itpäñ Anutu täño kokwawak äma waki täñpani-ken pewä ahäkta yän yämani. ⁵ Mebäri unita mani buramik-inik täneñ. Täñpäkañ komi nadäwet yän nadänkañ unitagän umuntañpäñ mani nämo buramineñ. Nämo, bänepkatä gapman täño man buramik u kudän siwoñi yän nadänpäñ mani buramineñ.

⁶ Mebäri unita in takis moneñ imaka, pek täkañ. Gapman uwä Anututä watä äma epän yän yämiñkuko u gwäk pimiñpäñ täk täkañ unita epäni täñmeham takta takis moneñ täga yäpneñ. ^{7^e} Unita in imaka yäwani udegän täñ yämik täkot. Takis moneñ yämikta yäwani unitawä takis moneñ yämik täkot. Ba äma wäpi yäpmän akukta yäwani uwä udegän

^a 12:20 Snd 25:21-22; Mat 5:44 ^b 13:1 Tai 3:1; Snd 8:15; Jon 19:11 ^c 13:3 1Pi 2:13-14, 1Pi 3:13 ^d 13:4 Rom 12:19 ^e 13:7 Mat 22:21

wäpi yäpmän akuneŋ. Ba oraŋ yämikta yäwani uwä udegän oraŋ yämineŋ.

Not tänpän bänep iron täk täkot

^{8f} Eruk, imaka kubä yäpneŋo uwä kowata pengän däpmän täreneŋ, kämi kaŋ pena yän nämo yäneŋ. Tänpäkaŋ bänep iron kowata kowata tänjirä tärek-täreki nämo pärek. Kudän u uwä täga däpmän tärenaŋi nämo. Nadäkaŋ? Äma kubätä bänep iron kädet bureni iwatpäŋ kuŋareko uwä бага man kudup buramiwani yän täga iwetneŋ. ⁹Tänkaŋ бага man ŋode kudän täwani; Kubokäret nämo tänpen. Gäk äma kumän-kumän nämo uren. Gäk kubota nämo tänpen. Gäk äma täŋo imaka kubä kaŋgärip nämo tänpen. Baga man u ba бага man ätu itkaŋ u kuduŋtagäntä ŋode yäwani; Gäkŋata nadäk täyan udegän notkapakta nadäwen. ^{10g} Nadäkaŋ? Äma bänep iron ikek kuŋat täkaŋ uwä noriyeta waki nämo täŋ yämik täkaŋ. Unita bänep iron täktäk kädet unitä бага man buramik-buramik kädet bureni täyak.

^{11h} Eruk, kudän ude täŋput yän täwetat uwä mebäri ŋodeta; In kadäni itkamän-ken ŋonita kaŋpäŋ nadänkaŋ kuŋat täkot. U däpmon peŋpäŋ kodak irit kadäni. U imata, nadäkinik tänpän yäput peŋpäŋ it yäpmän äbänitna Anututä nin nimagutta kadäni keräp täyak. ¹²ⁱ Bureni! Bipmän urani paorayän tänjirän kome yänŋewayän keräp täyak. Unita bipmän urani täŋo täktäk u kudup peŋ moreŋpäŋ wakikät ämik täkta täŋtuŋum taŋpäŋ peŋyänŋek gänaŋ kuŋat täkäna. ^{13j} Nin kädet siwoŋi iwatpäŋ kuŋat täkäna, kepma täŋo peŋyänŋek gänaŋ kuŋat täkaŋ ude. Äŋnak-äŋnak kap tektek tänpän ume naŋkaŋ täŋguŋguŋ nämo täne. Täŋkaŋ kubokäret ba kudän ätu ämatä nämo tänaŋi nämo täne. Ba ämik kokwawak man nämo yäne. ^{14k} Nämoinik, in Ekäni Jesu Kristopän tek ude wädäwä ärowäkaŋ gup täŋo nadän gärip waki u däpmän tärekta epäni nämo täneŋ.

Nadäkiniki kwini ba kehäromita man

14 ^{1l} Äma kubä nadäkinik ikek upänkaŋ nadäkiniki uwä kwini, udewani mäde nämo ut yämineŋ. Nämo, not täŋ yämik täneŋ. Upänkaŋ man ätu täŋo mebäri kwawak nämo kudän täwani unita äma udewani-kät yänŋawät-awät nämo täneŋ. ^{2m} U ŋodeta yäyat; Äma kubä nadäkiniki kehäromi u imaka kuduŋtagän nakta täga nadäwek. Tänpäkaŋ äma kubä nadäkiniki kwini uwä ketem tomkät nakta täga nämo nadäwek. ³ⁿ Tänjirän äma tom ketem kudup näŋpani unitä noripaki

^f 13:8 Mat 22:39-40; Jem 2:8 ^g 13:10 1Ko 13:4-7 ^h 13:11 Efe 5:14, 1Te 5:6-7

ⁱ 13:12 1Jo 2:8; Efe 5:11, 6:11 ^j 13:13 Luk 21:34; Efe 5:18 ^k 13:14 Gal 3:27

^l 14:1 Rom 15:7 ^m 14:2 Stt 1:29, 9:3 ⁿ 14:3 Kol 2:16

ketem tomkät nämo nänpani unita nadawän äpani täga nämo täneŋ. Ba äma ketem tomkät nämo nänpani unitä äma tom ketem kudup nänpani unita wakiinik täyan yän nämo nadän imek. Nämo, Anututä äma u imaka, inita biŋam imagurani. ^{4°} Gäk äma jidewani unitä äma kubä täŋo epän watä ämani täŋo täktäki yäpmän daniwen? U epän täga täyak ba goret täyak u epän mähemitä ini yäwek. Bureni, Ekänitä äma udewani täga täŋkentän yämiŋirän kehäromigän api itneŋ.

^{5p} Täŋpakan äma kubätä kepma kubäta nadänjirän kudupi-inik täŋpek, kepma ätu yärepmitak yän nadäwek. Täŋ, äma kubätä kepma päke u kudup uterakgän yän nadäwek. U täga upänkan nadäk udewanita äma kubäkubätä ini bänepiken yäpmän daniŋkan nadäk kubägän yäpmän kuŋatneŋ.

⁶Nadäkan? Äma kepma kubäta nadänjirä inipärik kubä täk täkan uwä Anutu iniŋoretta nadänkan ude täk täkan. Ba udegän, äma tom ketem kudup nänpanitä Anutu oraŋ imikta nadänkan nak täkan. Imata, ketem unita Anutu bänep täga man iwetkan nak täkan unita. Täŋ, äma ketem ätuta bitnäk täkan uwä udegän, Anutu oraŋ imikta nadänpän Anutu bänep täga man iwet täkan.

⁷Unitäŋo mebäri ŋode; Bämopnin-ken nanik kubätä irit kuŋat-kuŋarita u näkŋa-kengän yän nämo yäwek. Ba kubätä kumäk-kumäkita näkŋata biŋam yän nämo yäwek. ^{8°} Nämo, kodak itnero uwä Ekäni wäpi biŋam oraŋ imikta itne. Ba kumnero u imaka, Ekäni wäpi biŋam oraŋ imikta kumne. Unita kodak itne ba kumnero uwä Ekäni oraŋ imiktagän täne. ⁹Mebäri unita, Kristo uwä äma kumbani ba kodak irani täŋo Ekäni ude itta kumänpän äneŋi kodak taŋkuk.

^{10r} Unita gäk, imata äbot täŋpani notkapak kubä täŋo nadäkinikita nadäwi jopi täk täkan? Ba gäk, imata notkapak kubä iniŋ täwet täyan? ŋode nämo nadätan? Gäk ba nin kuduŋtagän Anutu täŋo man käbeyä-ken api itne. ¹¹Unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani;

*Näk Ekäni tärek-täreki nämo it täyat unitä bureni-inik ŋode yäyat;
Komen ämawebe kudup näk-kengän äbänpän gukut imäpmok api täŋ
namineŋ.*

Tänkan ini kubäkubätä ŋode api näwetneŋ; Gäk Anutu bureni-inik. Ais 45:23

^{12s} Unita ŋode nadäna; Anututä nin kuduŋtagän täŋo mebärininta api niwet yabäwek.

Notniye tänyäkŋatpena momi nämo täneŋ

¹³Unita notniye täŋo nadäkiniki yäpmän danik-danik kädet kan pena! Penpän nin kubäkubätä nadäk kädet kubä ŋode iwaräntäktä nadäk

° 14:4 Mat 7:1; Jem 4:11-12 p 14:5 Gal 4:10 ° 14:8 Luk 20:38; Gal 2:20, 1Te 5:10

r 14:10 Mat 25:31-32; Apos 17:31, 2Ko 5:10; Plp 2:10-11 s 14:12 Gal 6:5

kehäromi kaŋ pena; Imaka täga upänkaŋ u täŋira notnapaktä nabänkaŋ nadäkiniki täŋpän waneŋo udetä imaka udewani täga nämo api täŋpet. ¹⁴ Tängpäkaŋ Ekäni Jesutä nadäk-nadäkna täŋkwawa taŋirän ŋode nadäwa tumänkaŋ; Imaka kubä ketem kejima udewani ini-tägän Anutu täŋo iŋamiken äma täŋo bänepi täga nämo täŋpän waneŋ. Ude nadätat upänkaŋ äma kubätä imaka kubäta yäjiwäranu yän nadäweko uwä eruk imaka u bureni yäjiwäranu täŋpek. ¹⁵ Unita gäk imaka kubä jop naŋiri notkapak kubätä gabänpän bänep nadäk-nadäki täŋpän waneŋo uwä eruk gäkŋata ŋode nadäwen; ŋode täyat uwä notnapak unita nadän imikinik nämo täyat yän nadäwen. Nadätan? Kristotä notkapak unita yänpän kumbukopän imata jop nadän ketem naknak terak notkapak täŋo nadäkiniki u täŋpi waneŋ? ¹⁶ Nämo, unita ket ŋode nadäkot; Täktäkka unitä täŋpewän imaka u ba unita nadäwi täga täk täkaŋ unitä äma ätutä waki yän yäneŋta. ¹⁷ Nadäkaŋ, imaka jopi, tom ketem udewanitä Anutu gämori-ken kuŋat-kuŋat kädet u nämo täŋ-mehamtäk täyak. Nämo, Anutu gämori-ken kuŋat-kuŋat kädet bureni uwä siwoŋi kuŋat-kuŋat, ba bänep kwini terak irit, ba oretoret Munapiktä pewän ahäk täkaŋ u. ¹⁸ Unita äma kubätä kädet u iwarän täŋpän Kristota watä epän täŋ imayän täyak uwä Anututä äma unita gäripi nadänirän ämawebetä imaka, kaŋkaŋ api oraŋ imineŋ.

¹⁹ Unita notnaye, nin täktäk jide unitä bänep kubägän irit täŋo kädet pewän ahäk täkaŋ ba notniye täŋo nadäkiniki täŋ-kehäromtak täkaŋ, täktäk ugänpän iwatpän täk täkäna. ²⁰ Täŋkaŋ imaka jopi, ketem udewani terak Anutu täŋo epän nämo täna waneŋ. Bureni, imaka kuduŋtagän u täga nänäŋi upänkaŋ nin ketem kubä naŋitna äma kubätä nibänkaŋ bänepitä momi täŋpeko uwä kädet waki täne. ²¹ Kädet siwoŋi uwä ŋode; Tom ketem ba wain ume naŋira ba imaka kubä täŋira notnapaktä nabänpän momi täŋpek yän nadänpänjä eruk gäk kädet u wari nämo täŋpen.

²² Täŋpäkaŋ imaka udewanita jide nadäk täyan u kwawak nämo yänahäwen. Nämo, Anutu iŋamiken gäkŋa-tagän iyap täŋpän nadänpen kuŋaren. Täŋpän äma kubätä imaka kubäta täga yän nadänpän imaka u bänep nadäwätäk-kät nämo täŋpeko uwä bänep oretoret terak täga irek. ²³ Täŋ, äma unitä tom ketem bänep yarä nadänkaŋ näŋpeko uwä Anututä goret täyan yän iwerek. Imata, u siwoŋi täyat yän nadäkinik kubägän nämo penpän täŋpek. Unita imaka kubä u siwoŋi yän ket nämo nadänkaŋ täk täkamän uwä momi täk täkamän.

Gäkŋa-tagän nämo nadäwen

15 ¹Eruk, äneŋi ŋode yäkgän täŋpa; Nin kubäkubä nadäkiniknin kehäromi nitek uwä nininken gäripän nämo iwatne. Nämo,

¹ 14:14 Apos 10:15; Tai 1:15 ² 14:15 1Ko 8:11-13 ³ 14:16 Tai 2:5 ⁴ 14:19 Rom 12:18; Rom 15:2 ⁵ 14:20 1Ko 8:13 ⁶ 14:23 Tai 1:15

notniye nadäkiniki kwini u täñkentäj yämiñpäñ bäräpini kotañ yämine. 2^z Täñkañ nin kubäkubätä notniye nadäk-nadäki ba kuñat-kuñaritä tägawekta täñkentäj yämiñitna nadäkiniki kañ kehärom tawut. 3^a U imata, Kristo, wäpi biñam tañi upäñkañ iniken gärip terak nämo kuñatkuk. Nämo, kädet Anutu täño mantä ñode yäyak udegän ahäj imiñkuk;

Ämatä yäjärok gäwetkuño u näkä terak äronkuk.

Sam 69:9

4^b Nadäkañ? Man kudup Anutu täño manbiñam terak bian kudän täwani u nin niwetpäñ niwoñäreka kudän täwani. U Anututä bureni api tämagurek yäj niwetpäñ niwoñäreka täyak. Täñkañ Anutu täño man uwä bänepnin täñpidäm tañirän gwäk pimiñpäñ kuñattängän imaka bureni u api kañ-ahäne. 5 Täñpakañ in Jesu Kristo täño kädet kuroñ iwarirä Anutu bänep täñpidäm taktak mähemi ba gwäk pimiñpäñ kuñat-kuñat mähemitä in bämopjin-ken bänep kubägän irit pewän ahäj tamik täyon. 6 Ude täñ tamiñirän in bänep nadäk-nadäkjin ba mejin kubägän peñpäñ Anutu, Ekäninin Jesu Kristo täño nani u wäpi iniñoret täkot.

7^c Unita Kristotä not täñ tamiñkuko udegän äbot täñpani notjiye kudup not täñ yämiñpäñ bänep kubägän terak it täkot. Ude täñirä Anutu täño wäpi biñam punin-inik ärok täyon. 8^d Unita bureni täwetat; Kristotä Juda äbot täño watä epän äma jopi äworeñkuko uwä Anututä yäjkehäromtak man oraniye pähap yäwetkuko u bureni pewän ahäka täñkuk. 9^e Ba guñ äbottä butewakinita yäjpäñ Anutu iniñoretta täñkuk. Unita yäjpäñ Anutu täño mantä ñode yäyak;

*Unita guñ äbot bämopi-ken wäpka biñam api yäpmäj akwet.
Kap terak wäpka biñam api ganiñ oreret.*

Sam 18:49

10 Ba unitagän Anutu täño man kubätä äneñi yäkgän ñode täyak;

*Ämawebe kome kukñi käda nanik in Anutu täño kudupi ämawebeniye
yäpurärätpäj oretoret bok täkot.*

Lo 32:43

11 Ba äneñi kubä pen ñode yäkgän täyak;

*Guñ äbot ämawebe, komeni komeni-ken nanik, in kudup kap terak
Ekäni wäpi iniñ orerut.*

Sam 117:1

^z 15:2 Rom 14:19, 1Ko 9:19, 1Ko 10:24,33 ^a 15:3 Sam 69:9 ^b 15:4 Rom 4:23-24, 1Ko 10:11
^c 15:7 Rom 14:1 ^d 15:8 Mat 15:24 ^e 15:9 Apos 3:25; Rom 11:30, 2Sml 22:50

12^f Tānpākaŋ Aisaiatā man unitagān āneŋi yākgān ŋode tāŋkuk;

*Jesitā ābotken nanik intājukun āma kodaki kubā ahāŋkaŋ āma ābot
komeni komeni api yabāŋ yāwarek.*

Tāŋkaŋ guŋ ābottā āma uterakgān api yeŋgāmā peney. Ais 11:10

13 Tānpākaŋ in Anutu terakgān tubeŋ kuŋirā bānep pidām ba oretoret pāhap inken daiwān tokŋeton. Anutu, imaka bureni pewā ahāk-ahāk mähemi unitā ude tāŋjirān Kudupi Munapik tāŋo kehārominitā tāŋkentāŋ tamirirān ŋode burenitā bureni-inik nadāk tākot; Anututā nimagutpāŋ imaka tāgatāga u bureni api nimek.

Poltā iniken mebāri yāŋahāŋkuk

14 Notnaye, siwoŋi kādet inken tokŋek pātak yāŋ nadākinik tāyat. Tāŋkaŋ nadāk-nadāk Anutu-ken nanik tokŋek pat tamik tāyak uterak injin-tāgān yāwetpāŋ yāwoŋārek kowata kowata tāga tāneŋ yāŋ nadākinik tāyat. 15 Ude nadātat upāŋkaŋ ehutpāŋ man ātu āneŋi tāŋ-kwawataŋ tamikta manbiŋam ŋo kudān tāyat. Bātakigān yāŋahātāt ŋowā mebāri ŋodeta; 16^g Anututā nadāŋ namiŋpāŋ guŋ ābotken Kristo Jesu tāŋo watā epān tākta iwoyāŋpāŋ nepmaŋkuko unita. Nāk bāmop āma ude itpāŋ āmawebe guŋ ābot u yāmagut pābā yepmaŋpa Anututa ārawa tāga tāŋ iminaŋi ude tāŋ imikta Anutu tāŋo manbiŋam yāŋahāŋ yāmik tāyat. Ude tāŋjira Kudupi Munapiktā tāŋpewān āmawebe u kudupi, Anututa biŋam tāk tākaŋ. 17 Unita nāk Jesu Kristo tāŋo wāpi terak Anutu tāŋo watā epān tāk tāyat unita nadāŋjira ārowani tāk tāyak.

18^h Tāŋkaŋ imaka ātuta yāŋjira nāmo tāgawek. Nāmo, Jesu Kristotā ketna terak epān tāŋkuko unitagān ehutpāŋ kwawakgān ŋode yāŋahāŋpāŋ tāwerayāŋ; Nāk guŋ ābot āmawebe yāŋ-yākŋat pābā yepmaŋpa Anutu tāŋo man buramiwani āmawebe ude tāŋkuŋ. 19 Ude tāŋkuro uwā Kristotā mena ba tāktākna tāŋmeham taŋjirān Kudupi Munapik tāŋo kehāromi terak kudān kudupi kehāromi nikek mebāri mebāri pewa ahāŋkuŋ. Nāk Jerusalemā pāŋku Ilirikum kome u bāmopi-ken Kristo tāŋo manbiŋam yāŋahāŋtāŋ pāŋku epān u kāda tākta yāwani u tāŋ tāreŋkut. 20ⁱ Tānpākaŋ nadāk kehāromi kubāgān ŋode nadāk tāyat; Jesu tāŋo manbiŋam yāŋahāk tāyat uwā, guŋ ābot bureni-inik, Kristo tāŋo wāpi biŋam nāmo nadāk tākaŋ-ken ugān yāŋahākta nadāk tāyat. Nāk āma kubātā epān tāŋpani-ken u tākta nāmo nadātat. 21 Nāmoinik, Anutu tāŋo mantā ŋode yāyak udegān tākta nadātat;

Āmawebe mani biŋam nāmo yāwerani u api kaŋpāŋ nadāwā tumney.

^f 15:12 Rev 5:5 ^g 15:16 Rom 1:5, 12:3; Rom 11:13; Plp 2:17 ^h 15:18 2Ko 3:5

ⁱ 15:20 2Ko 10:15-16

Bureni, ämawebe mani biŋam nämo nadäwanitä api nadäwä tumneŋ.

Ais 52:15

Pol Rom kome kukta nadäk tawaŋ peŋkuk

22^j Tänpäkaŋ epän ŋonitä kadäni käroni nepmäŋit yäpmäŋ äbänjirän in täga nämo äre tabätat. 23^k Upäŋ kome ŋo käda epän täŋ paotat unita, ba kadäni käroni-inik äre tabäkta nadäŋ yäpmäŋ äbätat unita kadäni ŋoken täga käwep api äre tabäwet. 24^k Näk Spen kome kwayäŋ täyat ugän äre inken jukun oretoret terak it tepmaŋpa täreŋjirän täŋkentäŋ namiŋjirä Spen kome api kwet. 25^l Upäŋkaŋ pengänä Anutu täŋo kudupi ämawebe Jerusalem käda itkaŋ u päŋku yabäŋpäŋ täŋkentäŋ yämikta kuyat. 26^m Äbot täŋpani Masedonia ba Grik komeken naniktä yäŋpäŋ-nadäŋpäŋ Anutu täŋo kudupi ämawebe ätu Jerusalem yotpärare-ken jäwäri itkaŋ u täŋkentäŋ yämikta moneŋ peŋkuŋo u api yäpmäŋ kwet. 27ⁿ Tänpäkaŋ moneŋ u iniken gärip terak peŋkuŋ. Kädet ude täŋkuŋo u täga täŋkuŋ. Imata, Juda äbottä bänepi yepmäŋ towikta tuŋum tägagämän Anutu-ken nanik yämiŋkuŋ. Unita kowata däpmäŋ tärekta Juda äbot täŋo gup käda täŋkentäŋ yämikta yäwani. 28° Eruk moneŋ u yäpmäŋ päŋku Jerusalem äbot täŋpani jäwäri itkaŋ unita yäma tärewänkaŋ Spen kome kwa yäŋpäŋä äre tabäŋpäŋ it tepmaŋkaŋ api kwet. 29° Täŋkaŋ ŋode nadätat; Kadäni inken ärewayäŋ täyat-ken ukenä Kristo täŋo iron pähap näkken tokneŋ pätak u api duiŋ tamet.

30^p Unita notnaye, nin Jesu Kristota nadäŋ imikinik täk täkamäŋ unita, ba iron kädet Munapiktä nin bämopnin-ken pewän ahäŋkuŋo unita yäŋpäŋ ŋode peŋ täwetat; Komi epän täyat ŋo täŋmeham takta näka yäŋpäŋ Anutu-ken yäŋpik man yäk täkot. 31° Ude täŋjirä Anututä äyuŋ täŋ namiŋpäŋ äma Judia komeken nanik Anutu täŋo man bitnäc täk täkaŋ u keri-ken nanik kaŋ nämagurän. Ba in Anutu-ken yäŋpiniŋjirä Jerusalem äbot täŋpani ämawebetä täŋkentäk yäpmäŋ kwayäŋ täyat unita gärip i kaŋ nadäwut. 32° Ude täŋjirä Anututä nadäŋ namiŋjirän inken oretoret terak äre tabäŋpäŋ itpäŋ-nadäk säkgämän täŋpäŋ kehäromi bok kaŋ yäpna.

33° Tänpäkaŋ Anutu bänep pidäm mähe mi unitä inkät tärek-täreki nämo it täyon. U Bureni.

Äbot täŋpanita yäniŋoret man

16 ¹Eruk man kubä nadätat uwä ŋode; In wanotnin Fibi, Senkria kome ämawebe äbot täŋpani täŋkentäŋ yämik täyak u säkgämän

^j 15:22 Rom 1:10-13 ^k 15:24 1Ko 16:6 ^l 15:25 Apos 19:21 ^m 15:26 1Ko 16:1, 2Ko 8:1, 2Ko 9:2,12; Apos 24:17 ⁿ 15:27 Rom 9:4, 1Ko 9:11 ^o 15:29 Rom 1:11 ^p 15:30 2Ko 1:11; Kol 4:3, 2Te 3:1

imagutpān kaŋ oraŋ imut yān nadātat. ²Anutu tāŋo kudupi āmawebetā kādet ude tākta yāwani unita udegān Ekāni tāŋo wāpi terak imagurirā imaka kubāta wāyākŋenpān yāŋirānā kaŋ tāŋkentān imut. U imata, wanotnin uwā nāk ba ābot tāŋpani māyap tāŋkentān nimik tāyak.

³ Tāŋkaŋ Prisila-kāt āpi Akwila, u nākkāt Kristota watā epān bok tāŋpani u bānep oretoret manna ŋo kaŋ yāmut. ⁴Yarā uwā nāk tāŋkentān namikta gupita nāmo iyap taŋkumān. Unita nākāgān nāmo yāniŋ oretat. Nāmo, guŋ ābotken nanik ābot tāŋpani uken-uken nanik u imaka, udegān bānep tāga nadān yāmik tākaŋ. ⁵ Tāŋkaŋ ābot tāŋpani āmawebe yanāpi unitā yotken kābeyā tāk tākaŋ u nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ yāwerut.

Tāŋkaŋ notnapak tāgagāmān Epainetus u nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ iwerut. U Esia komeken intājukun-inik Jesuta nadākinik tāŋkuk. ⁶Tāŋkaŋ Maria, komi epān tāŋ tamik tāŋkuko unita nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ iwerut. ⁷Tāŋkaŋ Adronikus kenta Julius unita nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ yāwerut. Yarā uwā nāgātnin morāk kubāgān, komi yotken nākkāt bok itkumān. U aposoro yarā tāgagāmān yān yāwerani. Yarā uwā Jesuta nadākinik tāŋirān nāk māden nadākinik udegān tāŋkut.

⁸Tāŋkaŋ Ampliatus, Kristo wāpi terak notnapak gāripi-inik nadān imik tāyat unita nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ iwerut. ⁹Tāŋkaŋ Abanus, nākkāt Kristota watā epān bok tāŋpani unita nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ iwerut. Ba notnapak tāgagāmān kubā Stakis unita imaka, nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ iwerut. ¹⁰Tāŋkaŋ Apeles, Kristo tāŋo epān tāŋpani bureni-inik kubā unita nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ iwerut. Ba Aristobulustā ābotken nanikta imaka, nākŋo bānep tāga manna ŋo kaŋ iwerut.

¹¹Tāŋkaŋ nākŋakāt nanik Herodian unita nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ iwerut. Ba Nasisus tāŋo ābotken nanik Ekānita nadākinik tāŋpani unita imaka, nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ yāwerut.

¹²Tāŋkaŋ webe yarā Ekāni tāŋo watā epān tāŋpani wāpi Trifinia kenta Trifosa unita nākŋo bānep oretoret manna ŋo kaŋ yāwerut. Ba wanotna tāgagāmān Pesis unita imaka. U Ekānita watā epān kehāromi tāk tāyak. ¹³ Tāŋkaŋ bānep oretoret manna ŋo Rufus kaŋ iwerut. Rufus uwā Ekāni tāŋo iwarāntāki tāgagāmān kubā. Ba Rufus miŋi imaka, nākŋo bānep tāga manna ŋo kaŋ iwerut. U nākŋo meŋna ude itkuk.

¹⁴Tāŋkaŋ nākŋo bānep oretoret manna ŋo Asinkritis, Flegon, Hemes, Patrobas ba Hemas ukāt notniye ātu penta it tākaŋ u kaŋ yāwerut.

¹⁵Tāŋkaŋ Filologus kenta Julia ba Nereus yanwanori, ba Olimpes-kāt Anutu tāŋo kudupi āmawebe penta it tākaŋ unita imaka kaŋ yāwerut.

⁹ 16:3 Apos 18:2,18,26 ¹ 16:5 1Ko 16:15,19, 2Ti 1:15 ⁵ 16:13 Mak 15:21

16^t Tānpākaŋ äbot tānpanitā tāk tākaŋ ude kowat iniŋ orerän tāk tākot. Tānkaŋ Kristo tāŋo äbot komeni komeni kuduŋtagäntä bānep oretoret man tamikaŋ ŋo.

Jukuman tärek-tärek

17^u Eruk notnaye, äma ätu tāŋo mebäri täwerayāŋ täyat unita ket nadāŋ täpäneŋpāŋ kuŋatneŋ; Äma man bureni täwetpāŋ täwoŋärewni u mäde ut imiŋpāŋ äbot tānpani bāmopi-ken duŋ-wewek kädet mebäri mebäri pewä ahäk tākaŋ unita watāni it tākot. Äma udewanitā äma tāŋo nadākiniki tānpewä putärek tākaŋ unita yabāŋ umuntaŋ pāŋku injingän itneŋ. 18^v Nadākaŋ, äma udewani Ekāninin Kristo tāŋo epän nämo tāk tākaŋ. Nämoinik, u iniken gup tāŋo nadāŋ gārip ugānpāŋ iwarän tānpāŋ tāk tākaŋ. Ude tānkaŋ bānep ärik-ärik man me pidām terak ämawebe kädet waki udewanita mebäri nämo nadāwä tumbani u tänyākŋat tākaŋ. 19^w Täŋ, inä Anutu tāŋo man iwarän tāŋirä intāŋo biŋam ämawebe kudup nadāŋ moreŋkuŋ. Unita näk inta oretoret pähap nadāŋ tamitat upāŋkaŋ ŋode kaŋ irut yāŋ nadātat; Kudän siwoŋi kädetta nadāwä tumbāpāŋ waki täktäk kädetta nadāwä tumākta guŋ ude kaŋ irut. 20^x Ude irirä bānep kwini terak irit tāŋo mähemi Anutu unitā ätu nanak itkaŋ tāŋkentāŋ tamiŋirän Satan yeŋiwat päpmo api yeŋjakŋitneŋ. Eruk Ekāninin Jesu tāŋo orakorakitā inken it tamik täyon.

21^y E man kubä ŋode; Näkkät epän bok tānpani Timoti unitā inta bānep oretoret man täwetak. Ba näkŋakät nanik Lusias, Jeson, Sosipate u imaka udegän, täwetkaŋ. 22 Tānpākaŋ äma Pol tāŋo meni jinom yāpmāŋpāŋ man päke kudän täyat ŋo, Tetius näk imaka, Ekāni wāpi terak bānep oretoret man täwetat. 23^z Tānkaŋ Gaius imaka, bānep oretoret man täwetak. Gaius uwä yori-ken yāŋnākŋat pāŋku nepmaŋpāŋ watā it namik täyak, ba ŋo nanik äbot tānpani kuduŋtagänta imaka, watā säkgämän it yämik täyak. Tānpākaŋ yotpārare ŋonitāŋo moneŋ watā irani wāpi Erastus ukät notninpak kubä Kwatus, yarä u imaka, inta bānep oretoret man täwetkamän. 24 Eruk Ekāninin Jesu Kristo tāŋo orakoraki unitā in kuduŋtagän-ken it tamik täyon.

Anutu wāpi iniŋoret tākāna!

25-26^a Anutu wāpi iniŋoret tākāna! Anutu u nadākinikjin täga tāŋ-kehāromtaŋ tamiŋpāŋ tepmaŋpāŋ kehāromigän itneŋ, Jesu Kristo tāŋo Manbiŋam Täga, näkä täwetpāŋ täwoŋäreŋ täyat unitā yäyak ude. Manbiŋam Täga u bian käbop it yāpmāŋ äbukopāŋ apiŋo unitāŋo bureni

^t 16:16 1Ko 16:20, 1Pi 5:14 ^u 16:17 Mat 7:15; Tai 3:10 ^v 16:18 Plp 3:19; Kol 2:4, 2Pi 2:3

^w 16:19 Rom 1:8; Mat 10:16, 1Ko 14:20 ^x 16:20 Rom 15:33; Stt 3:15 ^y 16:21 Apos 16:1-2; Apos 19:22, 20:4 ^z 16:23 1Ko 1:14 ^a 16:25 Efe 1:9, 3:5,9; Kol 1:26; Rom 1:5

profettä man kudän täwani terak Anututä kwawakinik pewän ahänkuk. Ude tänpäj Anutu tärek-täreki nämö it täyak unitä ämawebe äbori äbori komeni komenitä manbiñam u nadäkinik tänpäj buramineñta peñ niwerirän yäjähäk takamäj. ^{27^b} Tänpäkañ Anutu kubä unitägän ini nadäwä tärek mähemi. Unita kudän Jesu Kristotä tänkuko uterak epmäget kudän ba iniñ oretoret pähaptä Anututa tärek-täreki nämö ärok täyon. U Bureni!

^b 16:27 1Ti 1:17; Jud 25